

Kulturní centrum Cheb

Diplomní projekt
Kulturní centrum Cheb

Fakulta architektury ČVUT v Praze

Autor
Albina Asipkova

Vedoucí práce
doc. Ing. arch. Boris Redčenkov

Asistent
Ing. arch. Vítězslav Danda

Konzultace
Ing. Tomáš Bittner, Ph.D.
Ing. Stanislava Neubergová, Ph.D.
Ing. arch. Pavla Vrbová

Předmluva

Cílem diplomové práce bylo navrhnout nové kulturní centrum ve městě Cheb, doplnit městskou strukturu v rámci historického jádra a navázat kontakt města se řekou. Důležitým tématem také bylo přehodnocení významu pojmu „kulturní centrum“ pro současnou dobu. Snaha o aplikaci zásad multifunkčnosti a nastínění potenciálu takového prostoru pro město Cheb. Snaha vytvořit příjemné a přívětivé prostředí pro setkávání lidí s různými zájmy.

hesla:

kultura

komunikace

otevřenost

propojenost

diverzita

lokální význam

multifunkčnost

Poděkování

Chtěla bych poděkovat Borisu Redčenkovi a Vítězslavu Dandovi za vedení v průběhu celé diplomové práce, za cenné rady a inspiraci.

Děkuji rodičům za neustálou podporu a pochopení. Také děkuji kamarádům za společně strávený čas během celého studia.

OBSAH

Zadání diplomové práce

Prohlášení autora

Analytická část

Téma

Místo

Koncept

Autorská zpráva

Urbanismus

Parcela

Návrh

Situace

Axonometrie

Púdorysy

Řezy

Pohledy

Vizualizace

Závěr

Zdroje

České vysoké učení technické v Praze, Fakulta architektury

2/ ZADÁNÍ diplomové práce

Mgr. program navazující

jméno a příjmení: Albina Asipkova

datum narození: 25.12.1990

akademický rok / semestr: 2019/2020 / letní
obor: Architektura a urbanismus
ústav: 15118 Ústav nauky o budovách
vedoucí diplomové práce: doc. Ing. arch. Boris Redčenkov

téma diplomové práce: Kulturní centrum Cheb
viz přihláška na DP

zadání diplomové práce:

1/ popis zadání projektu a očekávaného cíle řešení

Předmětem zadání je návrh nového kulturního centra v Chebu.

2/

Pro AU/ součástí zadání bude jasně a konkrétně specifikovaný stavební program
Pro D/ součástí zadání budou jasně a konkrétně specifikované jednotlivé fáze projektu, které jsou nezbytnou součástí řešení

Stavební program bude vycházet z analýz a rozboru lokality a vzdělávacích institucí a referencí.

3/ popis závěrečného výsledku, výstupy a měřítko zpracování

-Autorská zpráva
-Schéma koncepce návrhu
-Vizualizace
-Situace 1:2000 – 1:5000
-Půdorysy, řezy, pohledy 1:200 – 1:500
(měřítko a obsah výkresů se mohou po konzultaci s vedoucím v průběhu práce měnit)

4/ seznam dalších dohodnutých částí projektu (model)

-Fyzický model
-Portfolio
-Výstavní plakát
-CD

Datum a podpis studenta

27.02.2020

Datum a podpis vedoucího DP

Datum a podpis děkana FA ČVUT

10.3.2020

registrováno studijním oddělením dne

14.2.2020

ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V PRAZE

FAKULTA ARCHITEKTURY

AUTOR, DIPLOMANT:

AR 2019/2020, LS

NÁZEV DIPLOMOVÉ PRÁCE:

(ČJ) Kulturní centrum v Chebu

(AJ) Cultural center in Cheb

JAZYK PRÁCE:

Vedoucí práce:

doc. Ing. arch. Boris Redčenkov

Ústav: 15118 Ústav nauky o budovách

Oponent práce:

Ing. arch. Václav Zůna

Klíčová slova
(česká):

kulturní centrum | multifunkčnost | komunikace | kultura | spolky

Anotace
(česká):

Tématem diplomového projektu je kulturní centrum v Chebu a doplnění městské struktury. Cílem práce bylo navrhnout otevřené místo pro setkávání lidí, pro komunikaci, trávení volného času, kulturu a vzdělání. Snaha o propojení města a řeky.

Anotace (anglická):

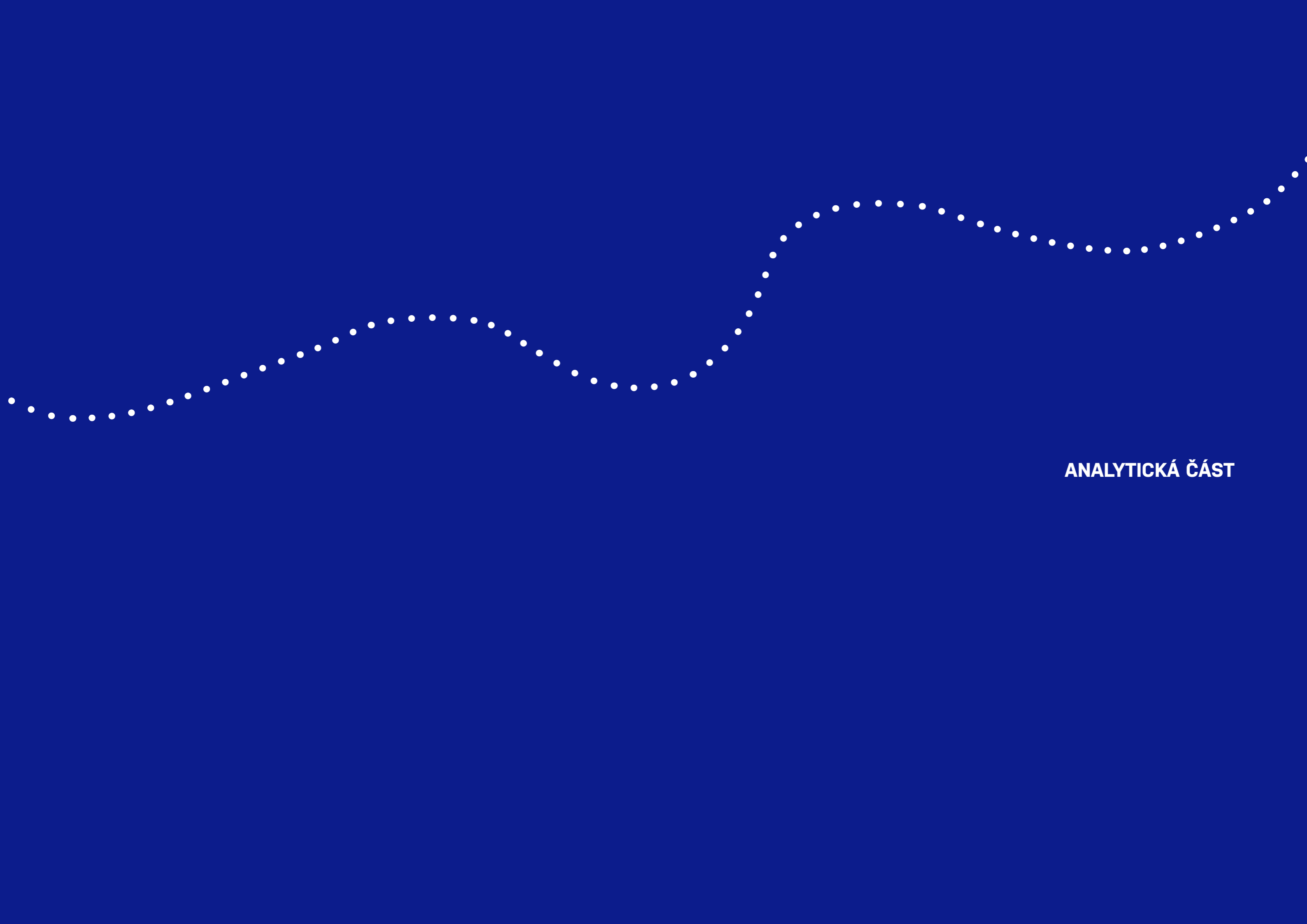
The topic of diploma thesis is the cultural center in Cheb and addition of urban structure. The aim of this thesis is to create an open place for meeting people, for communication, spending free time, culture and education. An attempt to connect the city with the river.

Prohlášení autora

Prohlašuji, že jsem předloženou diplomovou práci vypracoval samostatně a že jsem uvedl veškeré použité informační zdroje v souladu s „Metodickým pokynem o etické přípravě vysokoškolských závěrečných prací.“

V Praze dne 1.6.2020

podpis autora-diplomanta

ANALYTICKÁ ČÁST

Historie

Kulturní centrum je kulturní institucí zahrnující do sebe širokou škálu všemožných kulturních zařízení (*koncertní síň, divadlo, kino, klubovna, knihovna, muzeum, galerie atd.*), slouží rozvoji kultury, vyvíjí osvětovou činnost (má všeobecný charakter), poskytuje vzdělání nebo zábavu a poučení.

Kulturní centrum je poměrně novým druhem občanských staveb, ale má své historické předchůdce. Jsou to:

- **národní a spolkové domy**, vznikající se na přelomu 19. a 20. století a sloužící jako kulturní a společenské centrum obrozené společnosti a místo pro setkávání a kulturní činnost množství rozvíjejících se spolků (*dělnický dům, společenský dům, obecní dům, hornický dům, osvětový dům, spolkový dům, národní dům, slovanský dům, lidový dům, besední dům, sokolovna*)

- **kulturní domy**, které začaly vyvíjet po roce 1945. Hlavní myšlenkou bylo komplexním způsobem vyřešit kulturní vybavenost místa a poskytnout prostorové podmínky pro všechny aktivity kulturního a společenského života v rámci jedné stavby / stavebního celku.

Fenomén Kulturního domu

Kulturní dům (zkratka KD, lidově *kulturák*) je název kulturně osvětového zařízení, zavedený po únoru 1948. Stavby kulturních domů se staly základnou pro politickou agitaci, osvětovou činnost a v dobovém slovníku nedílnou součástí budování vyspělé socialistické společnosti. Kulturní domy se měly stát součástí kulturní vybavenosti obcí a zároveň jejich dominantou.

V letech 1959-1989 sloužily kulturní domy k **organizování kulturních, uměleckých a společenských akcí** (např. hromadné oslavy svátku MDŽ, plesy, taneční zábavy, koncerty, divadelní představení), k propagandě socialistických myšlenek (schůze politických organizací, oslavy státních svátků), kulturně zájmové činnosti (např. folklórní soubory, akce PO SSM), měly reprezentovat obec a nahradit jejich dominanty kostelů, přičemž se staly příjmovou složkou státního rozpočtu.

Rozdíl mezi divadlem, koncertním sálem a kulturním domem odráží se ve vybavení, dispozičním uspořádání.

Chronologický vývoj kulturních domů:

30. léta - první «kulturní dům»

KD kapitána Jaroše v Mělníku

40. léta - první realizace

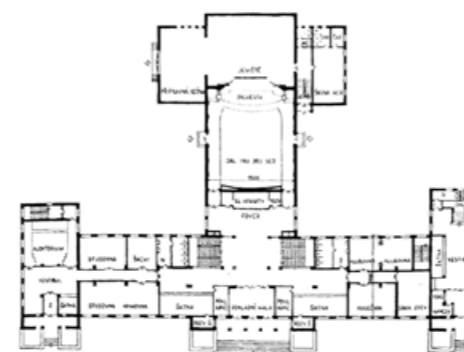
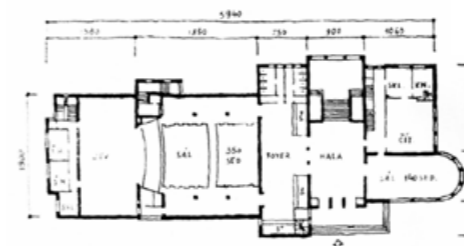
KD v Pasece u Šternberka

přelom 40./50. - typizace, směrné návrhy

vznik skladebních jednotek

60. léta - typizace pro malé a střední typy, individuální řešení pro velké typy, množství soutěží, začátek éry velkých KD

70.-80. léta - realizace projektů

FUNKCE

kulturní a společenská / **sál univerzální**
osvětová a klubová / **klubovny**
politická

PROGRAM

Zázemí
přísálí, předsálí
hygienické zázemí
šatny
prodej vstupenek

Provoz
kanceláře
sklady, dílny
technologie, strojovny
promítací kabiny

Pohostinství
bar
kavárna
restaurace
závodní jídelna

Bydlení
byt správce
ubytovna

**Obchod
Služby** (80. léta)

velký/estrádní/
společenský **sál
univerzální**
+
kinosál
divadelní sál
divadlo malých forem
loutkové divadlo
+
malý sál
přednáškový sál
salonek

klubovny

+
herny
kroužky
ateliéry
čítárny
+
knihovna
výstavní síň
muzeum
planetárium

SOUČASNÉ POJETÍ KULTURNÍHO CENTRA

Současný Kulturní dům se zbavuje jakéhokoliv politického významu, samotná budova nemusí vypadat jako seriózní instituce a cokoliv reprezentovat. Teď základem a příčinou vzniku Kulturního centra je výhradně běžný člověk s jeho sociálními a kulturními potřebami.

V současné době skoro každý druh kulturního zařízení se snaží prosadit co nejvíce funkcí a zahrnout do svého provozního programu různé služby. Knihovny, muzea, multiplex kina se stávají zábavními centry. V tomto kontextu Kulturní centra mají pravděpodobně největší potenciál a přitom historicky navazují na jeden z nejpodstatnějších principů Kulturních domů - multifunkčnost.

Zároveň s tím Kulturní centrum může mít nějakou hlavní funkci, která v objektu bude převažovat, a ostatní děje kolem můžou tu funkci doplňovat a rozšiřovat. Například knihovna, galerie, informační centrum, mateřská školka, umělecká škola etc. které zároveň fungují jako kulturní/komunitní centra.

Možností umístění jsou rozmanité, kulturní centrum samozřejmě může být realizován jako novostavba, ale také často bývá součástí existující stavby jiného účelu nebo se umísťuje v rekonstruovaných prostorech historických budov.

Náplň

- multifunkční sál (koncerty, plesy, divadelní představení, přednášky) nebo několik sálu různých velikostí pro různé účely
- klubovny
- učebny
- výstavní prostory
- kavárna / bar
- konferenční místnost
- kanceláře / administrativní část

**sociální a kulturní
potřeby člověka**

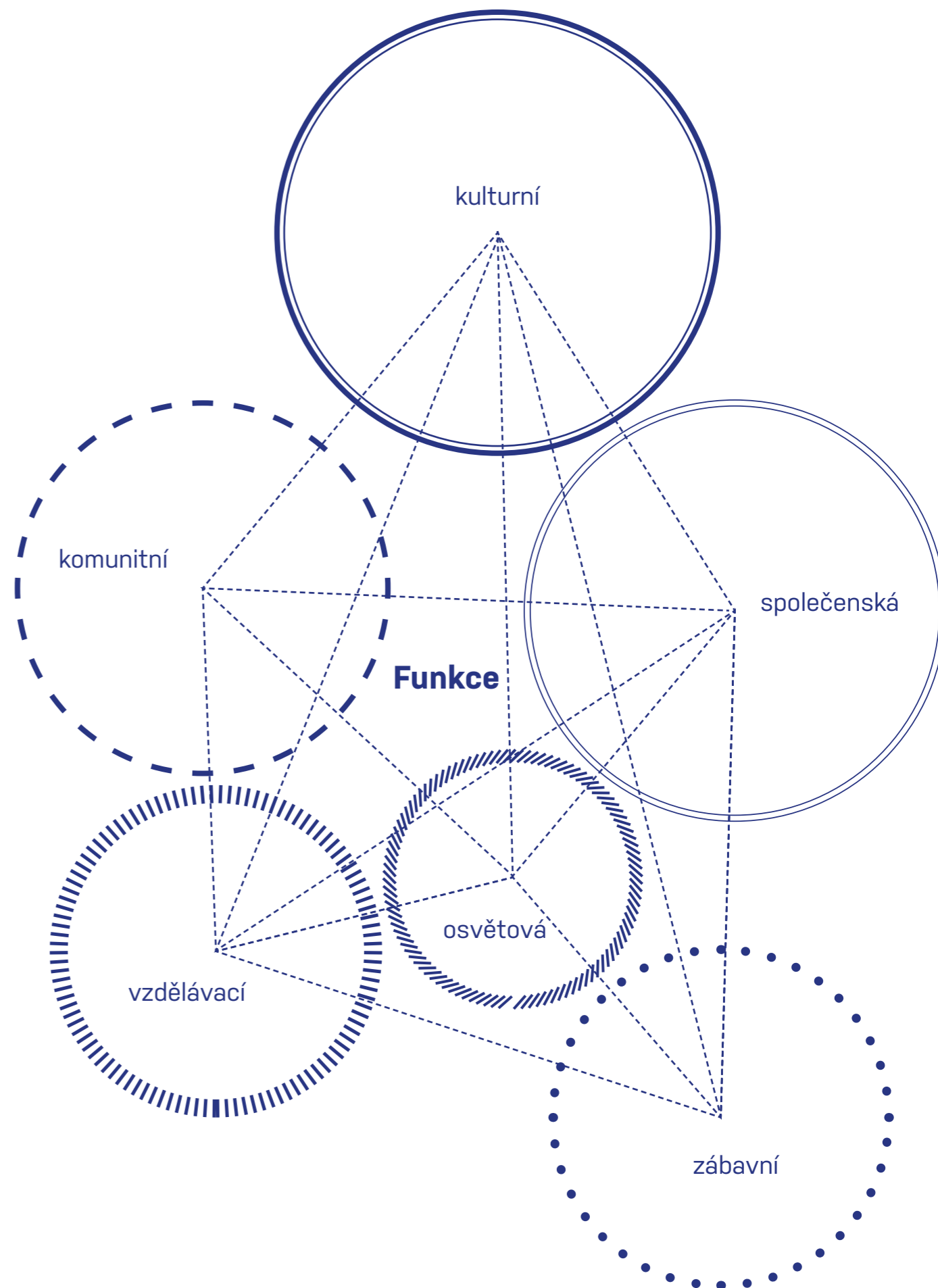
multifunkčnost

**základní funkce, ze
které se vyvíjí další**

**novostavba
rekonstrukce
část jiného objektu**

součástí objektu může být:

- knihovna
- galerie
- kino
- divadlo
- škola
- ...

REFERENCE

Multifunkční centrum Vratislavice 10 10 10

Autor: Petr Stolín

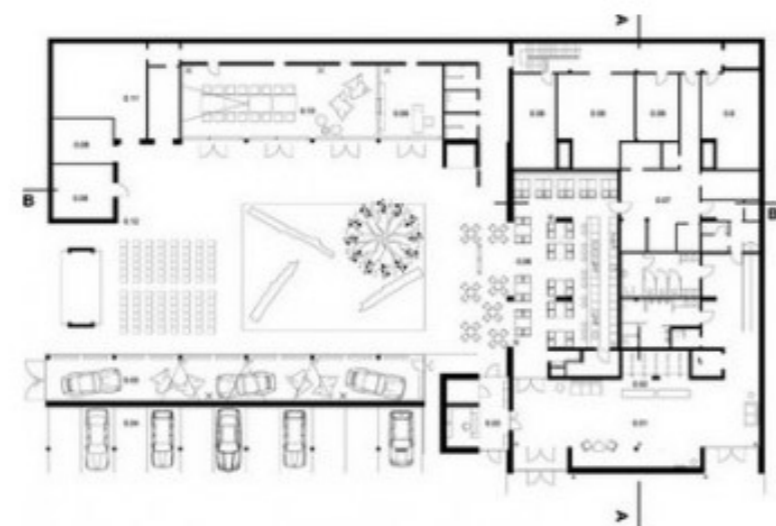
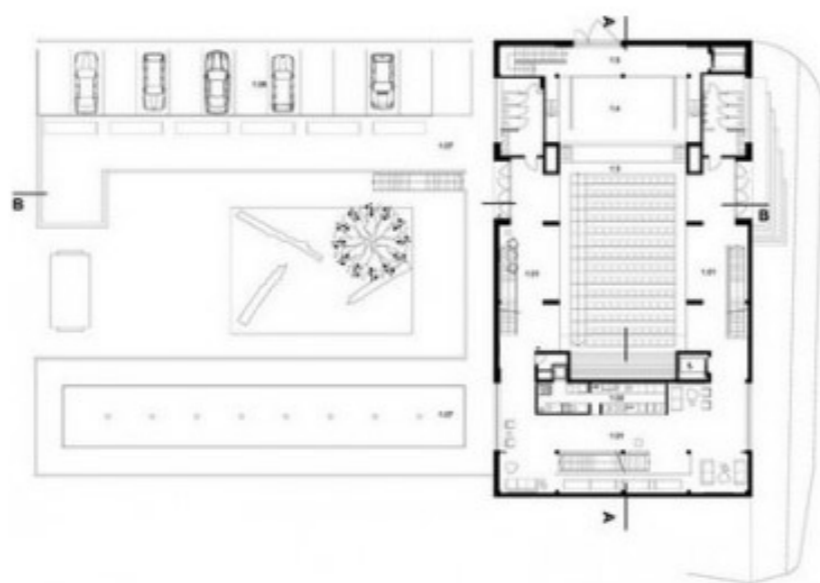
Lokace: Vratislavice nad Nisou, Liberec, ČR

Realizace: 2010

Multifunkční kulturní centrum od architekta Petra Stolína se stalo stavbou roku 2011 Libereckého kraje. Architektura celého objektu je založena svým výrazem na jednoduchosti a čistotě tvarů. S tímto souvisí i základní použití materiálů na fasádě, stěnách, podlahách i stropech. Tyto jsou záměrně voleny v klidných tónech a v principu nechávají působit stavební materiály ve své primární podobě. To znamená, že se např. betonové konstrukce neopatřují dalšími nátěry a přirozená barva betonu tak vytváří podklad pro další „vrstvy“ interiéru.

Navrhované multifunkční kulturní zařízení splňuje základní požadavky na pořádání kulturních akcí různorodého charakteru, jako jsou například divadelní, filmová i hudební představení, estrády, plesy, taneční i sportovní kurzy a další společenské aktivity. Dále poskytuje zázemí zájmovým organizacím, matkám s dětmi i pořádání akcí na otevřeném prostranství v letních měsících. Dále řeší svízelnou situaci s parkováním osobních automobilů novými parkovacími místy v okolí. Celý objekt je situován do prostoru po demolované samoobsluze za městským úřadem ve Vratislavicích nad Nisou. Hlavní budova doplňuje proluku v uliční frontě v ul. Nad školou a zároveň vytváří pocitové uzavření městského parku. Přilehlé klubovny zájmových skupin a Památník Ferdinanda Porsche s krycím parkovacím stáním vytváří polouzavřené atrium, které plynule navazuje na městský park.

Informační a kulturní centrum Píšť

Autor: knesl kynčl architekti

Lokace: Píšť, ČR

Realizace: 2017 – 18

Centrum sestává ze dvou částí, které svým vzájemným uspořádáním formují nový veřejný prostor – „piazza“. Hlavní, částečně dvoupodlažní objekt se sedlovou střechou na severní straně piazzety, v místě bývalé stodoly, zahrnuje kulturní sál se zázemím a informační centrum s knihovnou a čítárnou. Převýšený prostor sálu a knihovny je prosvětlen dvěma rozměrnými světlíky, jež se – spolu s běloskvoucí fasádou oživenou geometrickou hrou osvětlených nik – staly charakteristickým a z dálky jasně rozpoznatelným rysem stavby. Přísálí s bufetem je orientováno na odvrácenou stranu od komunikace a je doplněno venkovní nekrytou terasou.

Západní stranu piazzety vymezuje jednopodlažní objekt spojující nové centrum se stávající budovou obecního úřadu, který obsahuje tři samostatné klubovny a přístřešek na kola. Realizace této části je předmětem druhé etapy výstavby a předpokládá se její zahájení ještě v letošním roce. Jižní a východní strana piazzety se otevírají směrem k obci s vazbou na kostel a kapličku.

REFERENCE

VOZOVNA / Pobočka Městské knihovny v Praze a Kulturní centrum Městské části Praha 3

Autor: Projektil architekti

Lokace: Praha, ČR

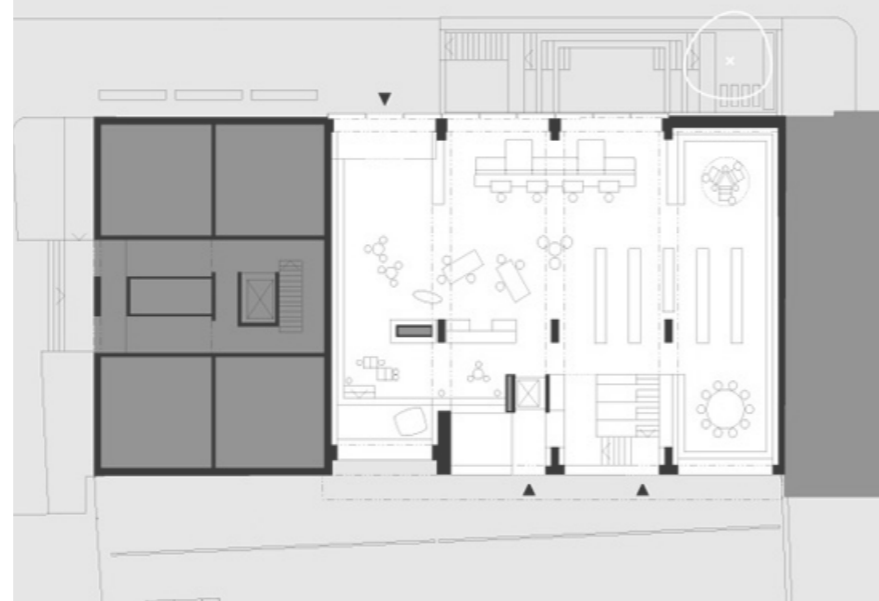
Realizace: 2014 – 15

Knihovna je umístěna v přízemí bezbariérově přístupném z ulice. V celém prostoru byly odstraněny všechny vestavby zázemí prodejny a knihovna je tak prosvětlena z ulice i vnitrobloku. Uliční výkladce byly ponechány a je k nim přiřazena dlouhá pohovka, která zve kolemjdoucí k návštěvě knihovny a zároveň odlišuje vnitřní prostor od ruchu ulice. Celý prostor je bílý se zemitou podlahou. Bílý mobiliář se přiřazuje k velkorysému a světlému naldění knihovny. Jeho rozmístění přirozeně vymezuje jednotlivé niky, určené svou atmosférou pro odlišné aktivity. Celý prostor spíná lavice v přirozené barvě dřeva, která obíhá po obvodu před knihovními regály a umožňuje náhodné posezení u vybrané knihy. Niky jsou barevně odlišeny akcenty sedaček či desek stolů v čistých barvách dle základního barevného diagramu skládání světla podle vlnové délky.

Vstupní část je červená. Žluté dětské oddělení má atypické prvky regál-řední medvěd a stolek-domek. V zadní části knihovny je studovna s velkým zeleným kulatým stolem a pohodlné sezení v modrých křeslech. Modré boxy internetu tvoří záda vínové lavic u uliční fasády. Uprostřed jsou nízké volně stojící regály, které ohraničují nástup do podzemí části.

Do suterénu se sestupuje po schodišti proměňujícím se v dolní části v hlediště. Díky tomu přivádíme dolů přirozené světlo. Prožitek světla je umocněn protilehlým výstupem do anglického dvorku, který je samostatným vstupem do Kulturního centra.

Komunitní centrum Máj

Autor: SLLA Architects

Lokace: České Budějovice, ČR

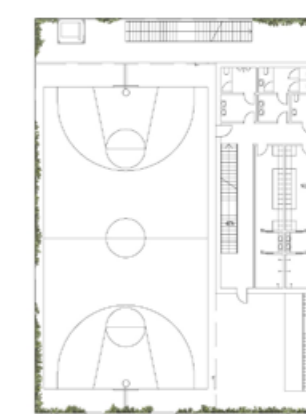
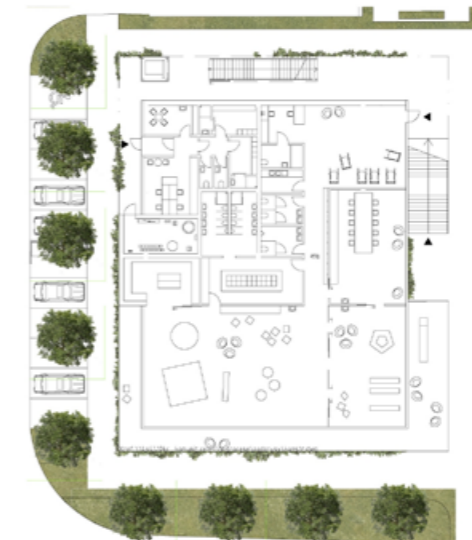
Realizace: 2013 – 14

Komunitní centrum je součástí projektu regenerace panelového sídliště Máj z 80. let dvacátého století v Českých Budějovicích. Tvoří součást budoucího čtvrtového centra s budovou pošty, administrativním objektem pojišťovny, plánovanou polyfunkční zástavbou s hlavním veřejným prostorem tržního náměstí.

Objekt komunitního centra je určen pro služby sociální péče zaměřené na děti a mládež - mateřské centrum, nízkoprahové zařízení pro děti a mládež, středisko primární prevence, dále sociální poradenství, doplňkovou funkcí je služebna městské policie.

Kompaktní objem budovy se skládá z čitelných flexibilních podlaží s ustoupeným proskleným obvodovým pláštěm, popínavé zeleně na fasádách a zeleně a objektů souvisejících s různými aktivitami na pavlačích. Program pěti různých provozů se vstupy z různých stran a úrovní v je umístěn do pěti nadzemních podlaží - třech nadzemních podlaží s exteriérovým hřištěm a dvoupodlažním menším objektem na střeše.

REFERENCE

Kulturní centrum Słuzewski

Autor: WWA Architects / 307kilo

Lokace: Varšava, Polsko

Realizace: 2013

Výsledný návrh se odvíjí od centrálního náměstí, kde se nachází zoologická zahrada obklopená stavbami se zbývajícím programem: mateřská škola, sál, amfiteátr, učebny a kavárna.

Celý stavební program se skládá ze dvou vzájemně spojených budov, které však mohou fungovat také samostatně.

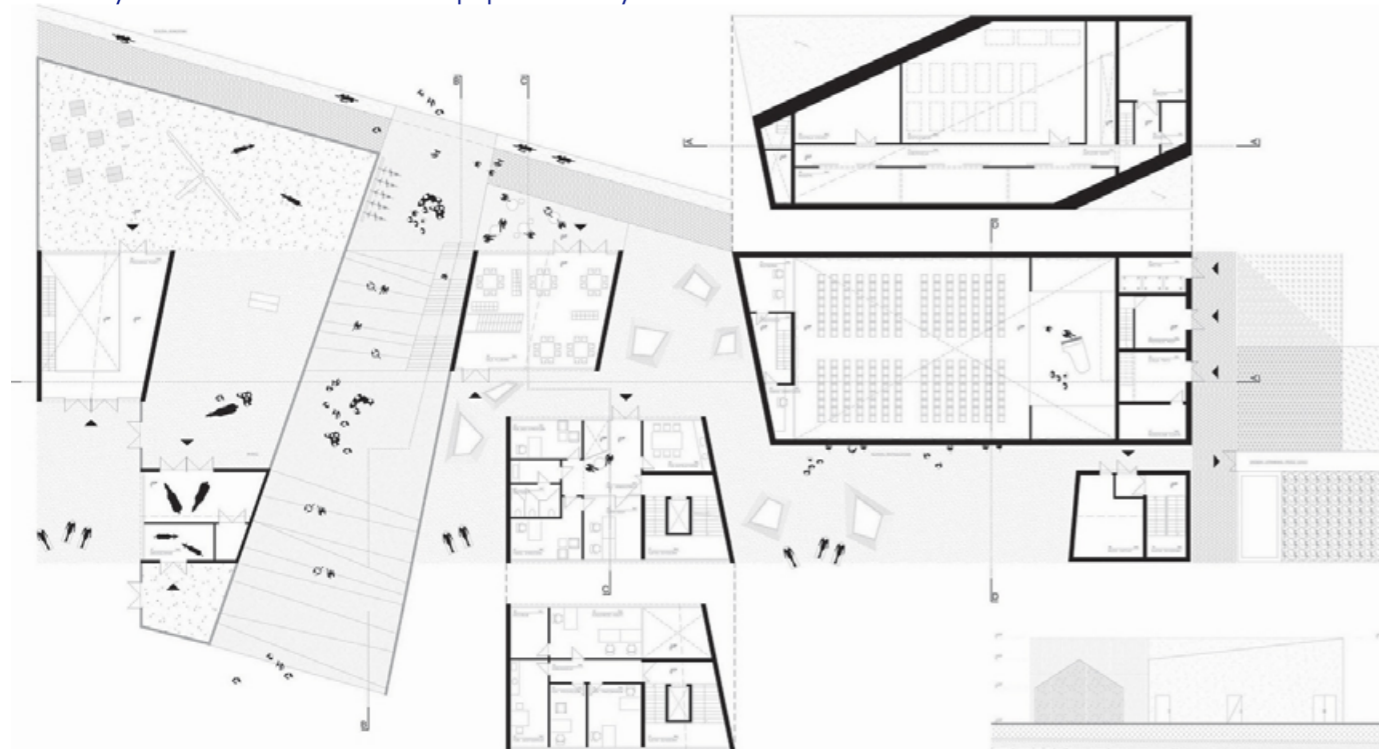
Hlavní část projektu se nachází v 1. podzemním podlaží, které je přístupné z náměstí po širokém schodišti. Tento zapuštěný prostor zároveň slouží jako amfiteátr k pořádání venkovních divadelních představení. Hřejivá dřevěná podlaha působící lákavým dojmem je místem ke hrám a odpočinku mezi různými aktivitami. Podlahu lze v případě údržby

snadno rozebrat a dostat se k dešťovým svodům.

Výsledný návrh není pouhou adaptací tradičního hospodářského objektu, ale respektuje také městské hranice, funkční zónování a využívá místní pravidla.

V důsledku umístění hlavní funkce objektu do spodního podlaží, mohlo zůstat přízemí otevřené, relativně malé a využívat tradiční formy i materiály. Každý objekt je přístupný z parteru a plní samostatnou funkci, např. dílna nebo literární klub.

Rozvržení domu nabízí maximální propojení interiéru okolím. Kulturní centrum se stávají veřejným městským prostorem. Aktivity centra zasahují i za jeho hranice pozemku.

Kulturní centrum Nicolai

Autor: Dorte Mandrup Arkitekter

Lokace: Kolding, Dánsko

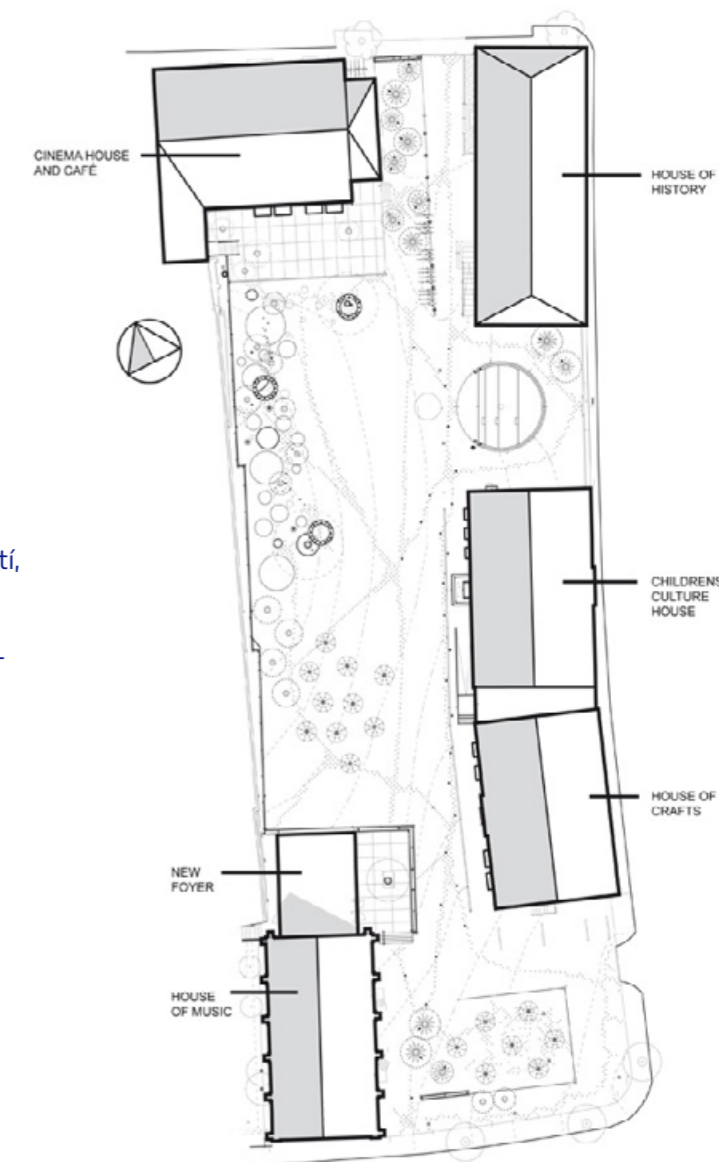
Realizace: 2006 – 08

V centru města Kolding poblíž hradu Koldinghus se nachází areál pěti bývalých školních budov, které uzavírají společné nádvoří o délce 100 metrů. Každá budova reprezentuje periodu z Dánské historie školství od první z roku 1856 až po poslední otevřenou v roce 1909. Všechny mají svou vlastní identitu. Liší se jak různým materiálovým použitím (cihly bílé, cihly červené, omítky), tak i stavebně. Budovy již delší dobu nesloužily svým účelům, nicméně dvě z nich byly zapsány jako kulturní dědictví. Ze školního nádvoří se stalo parkoviště. V roce 2002 město Kolding jako investor vyhlásilo soutěž na konverzi a rozšíření komplexu na nové budoucí kulturní centrum města. Na projektu začaly spolupracovat dvě architektky: Kristine Jensens jako krajinářská architektka a Dorte Mandrup se svým atelierem.

Dvůr vytváří základnu, společný prostor mezi domy s různými funkcemi. Domy: filmu, dědictví a historie, dětí, tvůrčí dílny a hudby. Motiv tak vychází z pěti skupin uživatelů, kteří se během projektování podíleli na konkretizování programu a vytváření budoucího harmonogramu. Pět uměleckých domů, každý s vlastní funkcí a identitou, uzavírající mezi sebou společný prostor.

Muselo dojít k propojení všech historických budov rozdílných jak materiálově, tak stavebně za použití nového sjednocujícího materiálu – zkorodovaného železa, který se tak stal přírůstkem každé ze stávajících staveb. Stěny z mohutných cortenových desek vytvářejí pocit jednoty. Některé povrchy byly úplně nahrazeny, některé ponechány v původním stavu a některým byly čitelně přidány nové části. Podél celé západní strany prostoru byla postavena dlouhá kontinuální zeď z cortenových plátů. Povrch dvora zůstal asfaltový, ale je oživen jasně bílými plastovými kruhy, které vytvářejí vazby mezi jednotlivými domy. Bílá kola vyzývají k chůzi od jednoho bodu ke druhému.

První písemná zmínka o Chebu se objevila již v roce 1061 v listině, kterou vydal německý král Jindřich IV.

Samotná historie města Chebu je však bohatá. Cheb vznikl jako významné **celní a tržní místo** v ohybu řeky Ohře pod chebským hradem na křižovatce významných obchodních cest spojujících Francii, Rakousko a Itálii. Napojení Chebu na tyto obchodní cesty mělo díky strategické poloze za následek vybudování chebského hradu někdy v období 9. nebo 10. století. Toto slovanské hradiště stálo v místech dnešního chebského hradu a přilehlé části pozdějšího románského města. Na východní straně pod slovanským hradem, bylo přehradí s kupeckou osadou, na jejichž místech se vytvářely zárodky středověkého města již v 11. století. Koncem 10. století bylo okolí Chebu hustě zalesněné a řídké osídlené. Městem se Cheb stal již v první polovině 12. století. Na rozhraní 11. a 12. století si Cheb podmanili hornobavorští Vohburkové. Vohburkové vybudovali v Chebsku mnohé hrady a statky, především Děpold (Diepold) III. dal kolem roku 1125 v severozápadní části slovanského hradiště postavit zděný hrad.

V roce 1167 získává Chebsko císař Friedrich Barbarossa (Rudovous), který byl v letech 1152 – 1190 německým králem a římským císařem. Tento panovník si uvědomil strategické polohy Chebu a během staleté vlády rodu kolonizují Chebsko a vytvářejí téměř 300 kolonizačních vsí. Rostoucí císařská moc nacházela svůj symbol ve stavbě velkolepých císařských rezidencí, zvaných falce, které neplnily již jen úkoly obranné, ale především měly okázale reprezentovat novou feudální moc. Přesný vznik chebské falce (hradu) není úplně známa, zmínka z roku 1183 označující hrad za císařský. Tato románská falc, jediná v republice, byla dokončena zřejmě již v roce 1179, kdy se v ní konal říšský sněm.

Chebský hrad byl tak minimálně do počátku 13. století sídlem městské správy. 12. Června 1179 se v Chebu konal dvorský sjezd, kdy za přítomnosti císaře Fridricha I. byl vysvěcen řezenským biskupem kostel ve Waldsassenu. Tento okamžik je považován za **počátek císařského města**.

Roku 1266 dobyl Chebsko a město český král Přemysl Otakar II. A připojil je načas (10 let) k českému státu. Český král potvrdil Chebským městská privilegia a předal jim ještě osvobození od cel a mýt i právo na držbu lenních statků. Vedle změny správního systému se stalo důležitým krokem ke zvýšení českého vlivu na Chebsku usazení řádu křížovníků s červenou hvězdou. Klášter tohoto českého špitálního řádu byl postaven po roce 1270 nedaleko Mostní brány na břehu Ohře. Za Přemyslovy nadvlády roku 1270 téměř celý Cheb **vyhořel**.

V roce 1276 však Přemysl Chebsko ztratil a vlády nad Chebem se zase ujal císař Rudolf Habsburský, který o tři roky později potvrdil městu svobody a udělil měšťanům další privilegia, mimo jiné plnou svobodu stěhování.

V roce 1322 se Cheb stává trvalou zástavou české koruny. Po smrti Václava II. v roce 1305 se dostal Cheb ještě nakrátko zpět Zikmunda a katolického Říma.

Katolický Cheb se pro ochranu svých pozic stal od počátku aktivním účastníkem protihusitské koalice. 1421 bojoval chebský sbor na straně císaře Zikmunda proti husitům.

V průběhu druhé poloviny 15. století byla **vytvořena jedna z nejzajímavějších podob Chebu**, který se stal městem knížecích a královských sněmů, velkolepých slavností a diplomatických ujednání. Ostatně českým králem, který nejčastěji pobýval v Chebu, aby tam vyřizoval mimořádně důležité státní a soukromé záležitosti, byl Jiří z Poděbrad. Jiří z Poděbrad byl poslední český král, který občas sídlil na chebském hradě.

Renesanční Cheb byl popsán v kronice z poloviny 16. století jako půvabné město ležící v okouzujícím údolí, obklopený dvojím, proti řece trojím pásem hradeb, město s mnoha mlýny, 442 domy, 10 kostely a kaplemi, 50 studněmi, 3 hlavními a 3 vedlejšími branami a pověstně nejlepší medovinou vyváženou do mnoha zemí.

V roce 1631 je Cheb dobyt saským vojskem, rok poté jej získává zpět Albrecht z Valdštejna, v roce 1647 město opět obsazují Švédové. Obsazení Chebu ukázalo, že městské opevnění není příliš funkční a proto v červenci 1652 podepsal Ferdinand II. dekret o přebudování Chebu na **vojenskou pevnost**. Plán opevnění vypracoval císařský stavitel Pieroni. Celá přestavba trvala 85 let. Vojensky se ale nová pevnost příliš neosvědčila v letech 1742 – 1743 ve válce o dědictví rakouské, když byla dobyta v dubnu 1742 sasko-francouzským vojskem a v následujícím roce zase zpět vojskem Marie Terezie. V roce 1693 obdrželo město jako symbol konečného vítězství katolicismu ostatky svatého Vincenta, které byly uloženy ve farním kostele a každoročně při slavnostním procesí neseny městem.

Od konce 17. století se začíná Cheb opět hospodářsky a kulturně vzdmáhat, ale svého bývalého postavení již nedosáhl. V devadesátých letech byl velkými náklady opraven farní kostel, začíná postupná oprava a barokní přestavba domů a v roce 1697 vykoupilo město na náměstí dva domy pro chystanou stavbu nové radnice. Osmnácté století dokonalo ztrátu hospodářského a politického vlivu města. Počet královských hradních lén se na Chebsku výrazně zmenšoval.

Roku 1793 se Cheb podílel na **založení Františkových Lázní**, které byly jeho částí až do roku 1851. Prameny, označované jako chebská kyselka, byly užívány k léčbě již od 16. století a minerální voda se dovážela k pacientům, kteří pobývali v Chebu.

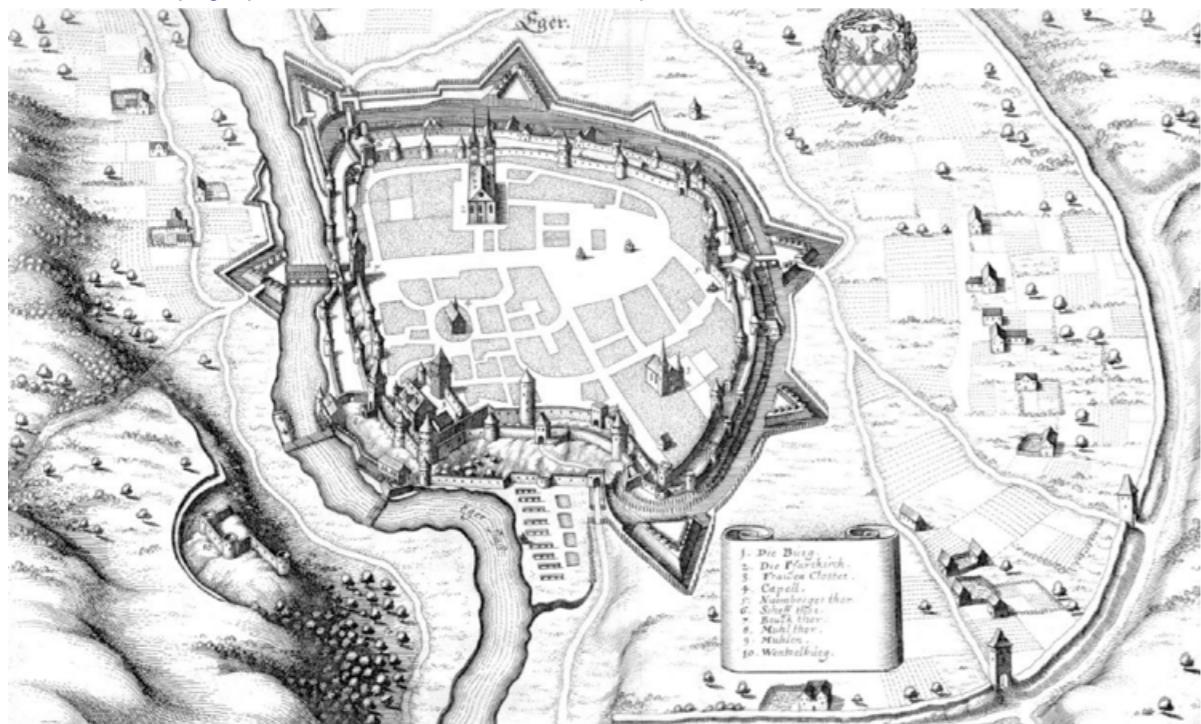
Velký požár města v roce 1809 zachvátil celou severní část města a poškodil větší středověké stavby. Kostel na jánském náměstí, synagoga a karter (útvár sloužící na uchování kostí tzv. kostnice) byli požárem zničeni. Těžce zasažen byl i farní kostel sv. Mikuláše. Velmi černou postavou v historii města byl purkmistr Totzauer, který nechal zničit např. starý orloj na radnici, odstranil starou obilní míru na náměstí i smírčí kříže při výjezdu z města. Střízlivý typ erárního empíru, který představují nově postavené gymnasium (1829) a kasárna (1839), vtiskl tvář i mnoha fasádám měšťanských domů. Roku 1865 získal Cheb **železniční spojení** se Saskem a Bavorskem a dva roky nato s Prahou. V tomto roce bylo také **postaveno nádraží**, které mělo 11 hlavních kolejí, 131 výhybek, 5 točen a dvě posunovací plochy. Významné bylo i **založení obchodní a živnostenské komory** v roce 1856. Roku 1875 byla založena proslulá továrna na jízdní kola Premier, k níž přibyla v roce 1911 stejně ve světě známá Eska (označení bylo vytvořeno z iniciál původních majitelů E.Swetlika a Kastrupa). Vznikly zde i jiné průmyslové podniky, jako např. roku 1872 velký **akciový pivovar a několik textilních továren**. Stavbou nového divadla vznikla v Chebu **stálá scéna a četné pěvecké a zájmové spolky**. V roce 1873 je z popudu Georga Schmida založeno jedno z prvních regionálních muzeí v Čechách.

V letech 1891-1892 byla podle plánů městského stavitele Josefa Thurnera postavena vedle městského parku nová školní budova, kterou vzápětí doplnily nové školy v Karlově ulici (1902-1904) a v Komenských sadech (1909-1910). V letech 1898 – 1899 byla na rohu Školní a Sládkovi ulice postavena budova v neorenezančním stylu podle návrhů architekta Gustava Wiedermanna bohatá Obchodní a živnostenská komora. V roce 1911 je na rohu ulic Hradební a Obrněné brigády slavnostně otevřena knihovna. Elegantní secesní budova, postavena podle návrhu architekta von Loose z Teplic chebským stavitelem Franzem Krausem, vznikla z nadace zemřelého chebského průkopníka Dominika Kreuzingera. V květnu 1899 byl slavnostně otevřen moderní most přes Ohři a v srpnu 1913 slavnostně odhalen turnerský pomník na umělé výšině nad městem. V dubnu 1945 byl před příchodem amerických vojsk most vyhozen do vzduchu a v říjnu 1945 byly z pomníku odstraněny dvoumetrové zlověstné orlice. V roce 1945 tři soustředěné nálety spojeneckého letectva zcela zničily budovy nádraží a přilehlých domů.

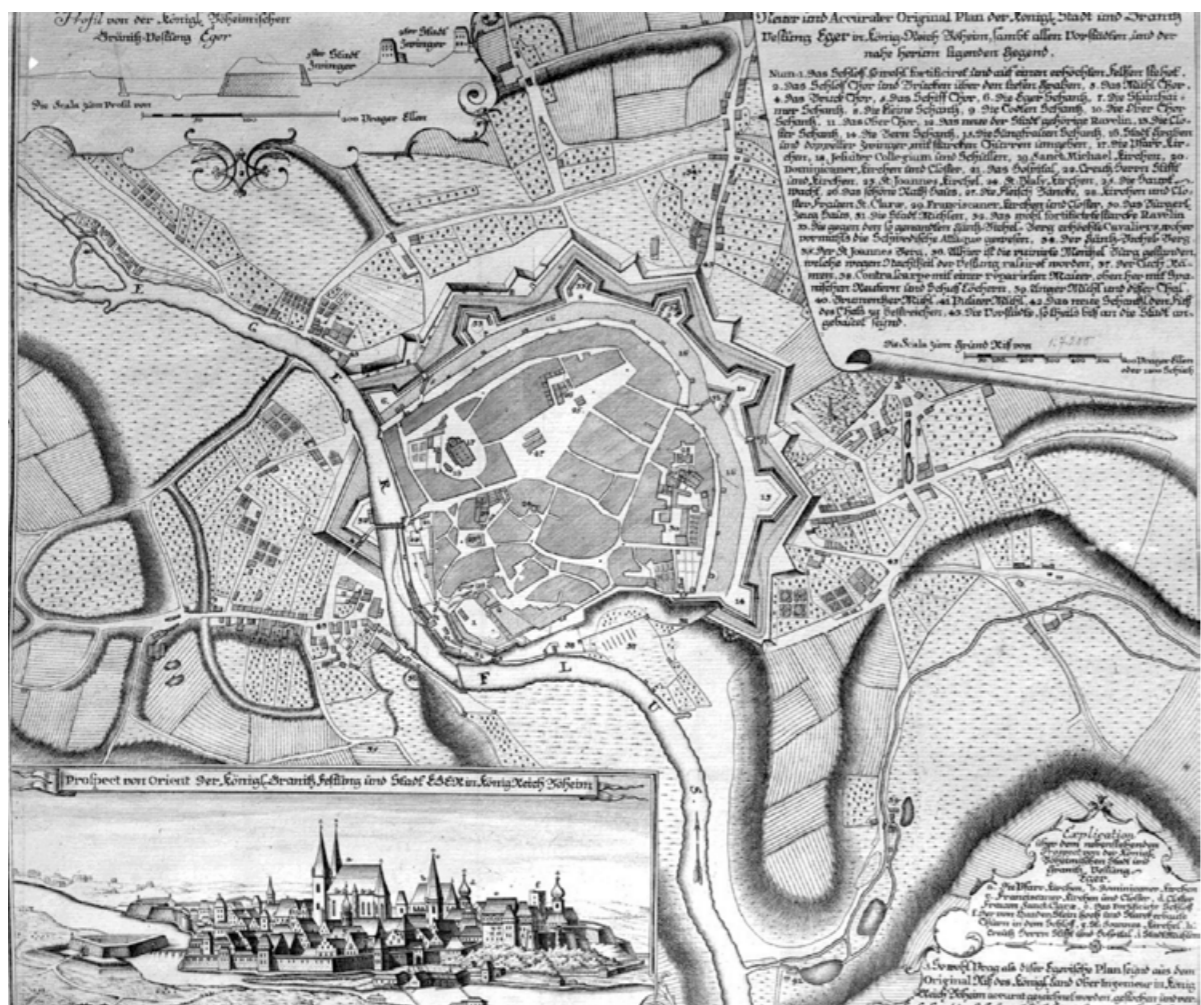
V době boje na ochranu republiky proti hrozícímu fašismu byl Cheb živnou půdou nacionálního šovinsmu. Roku 1933 byla ve městě založena Henleinova sudetoněmecká strana, a v podvečer mnichovského diktátu zde vedla tzv. Runcimanova mise, závěrečné jednání s K.H. Frankem a K. Henlainem. Po skončení druhé světové války byla většina chebských Němců, kromě antifašistů, odsunuta. V roce 1958 až 1960 probíhala v Chebu **rozsáhlá sanace a rekonstrukce historicky cenné zástavby starého města**.

Pohledový plán města od západu (podle shodného podkladu z roku 1647), mědirytina M. Merian [M. Merian, Topographia Bohemiae et Silesiae, Frankfurt 1650].

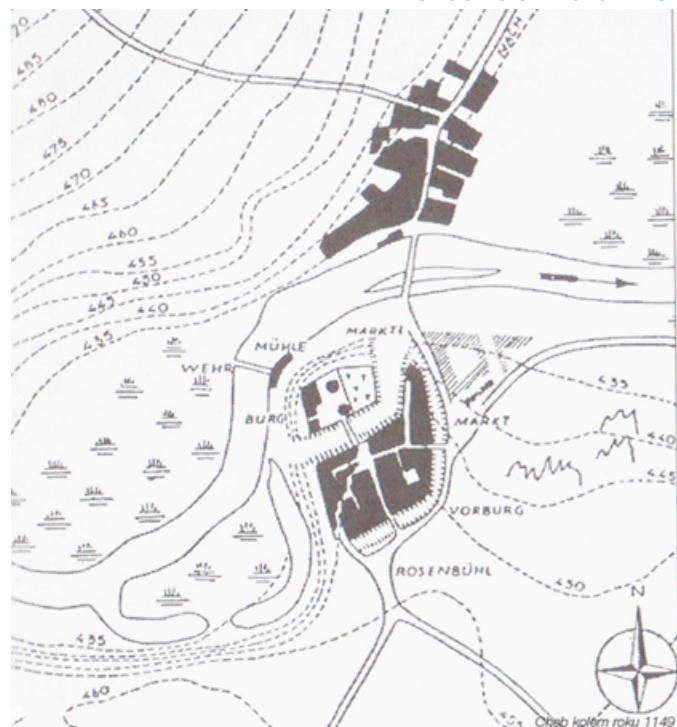
Plán města a celkový pohled od severozápadu, 1740, Josef Lidl [negativ sbírky SAJ]

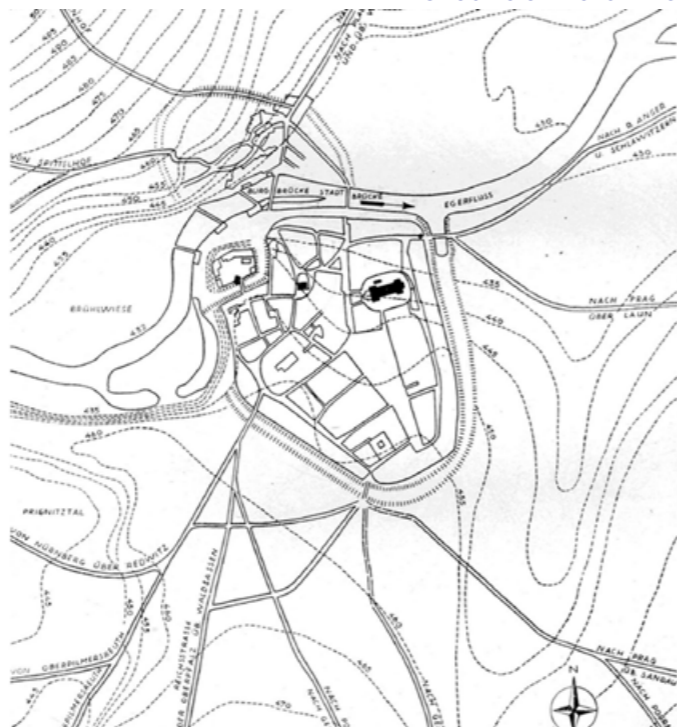
Stabilní katastr 1842

Analytická část | Místo

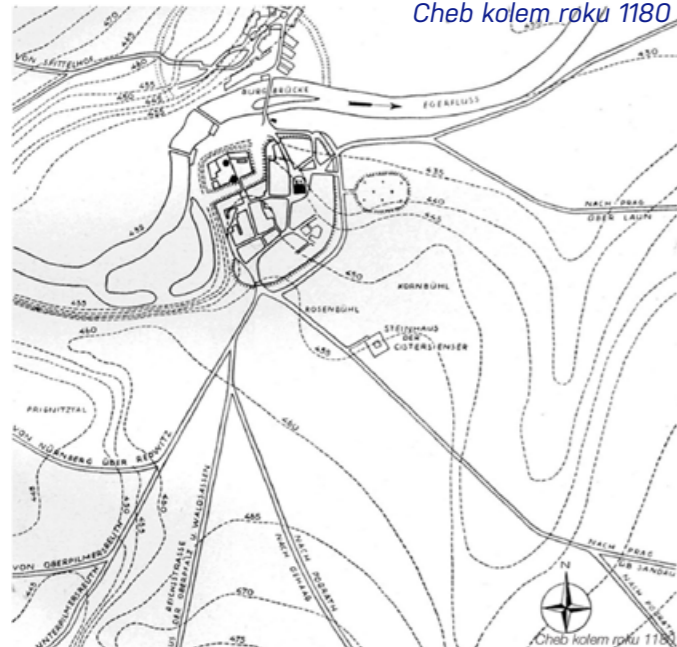
Cheb kolem roku 1149

Cheb kolem roku 1215

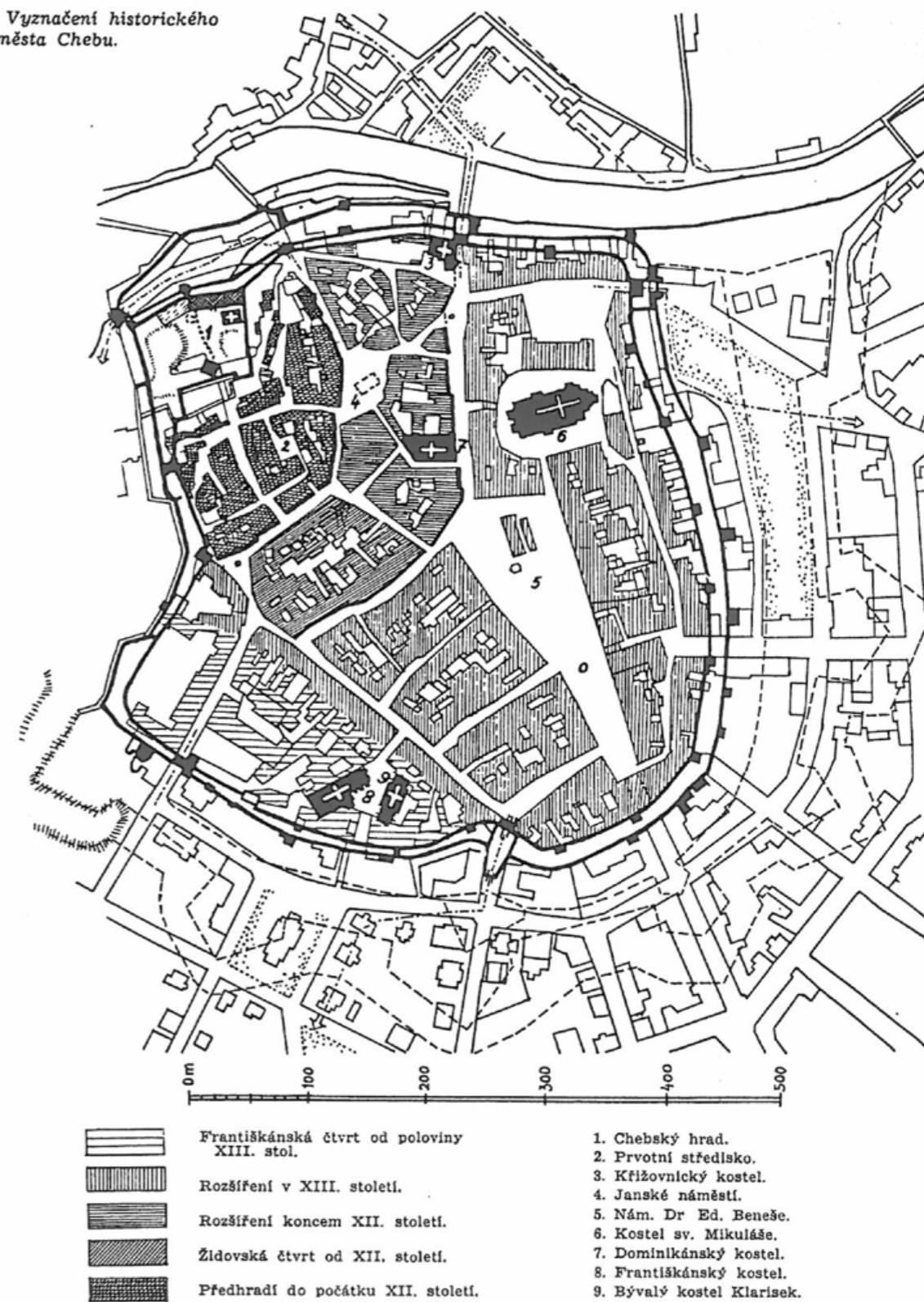
Cheb kolem roku 1180

Cheb ve 14. století

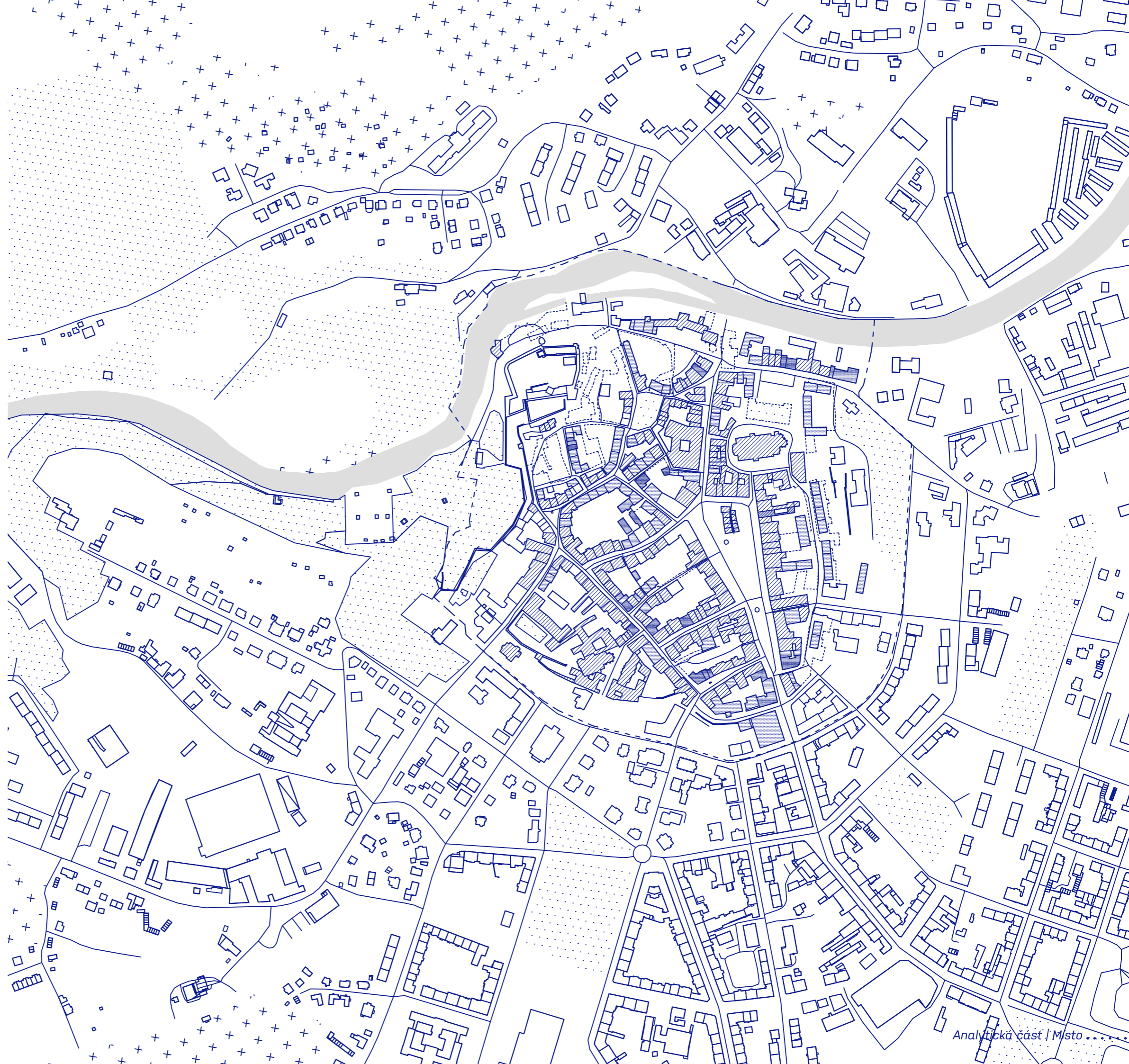

Obr. 1. Vyznačení historického vývoje města Chebu.

CHEB | PAMÁTKOVÁ PÉČE

1:5000

- hranice Městské památkové rezervace
- ////// kulturní památky a objekty památkového zájmu
- původní zástavba
- poasanační budovy
- zelené plochy
- + les

..... Kulturní centrum Cheb

Analytická část | Místo

CHEB | KULTURNÍ ŽIVOT | ATRAKTORY MĚSTA

1:5000

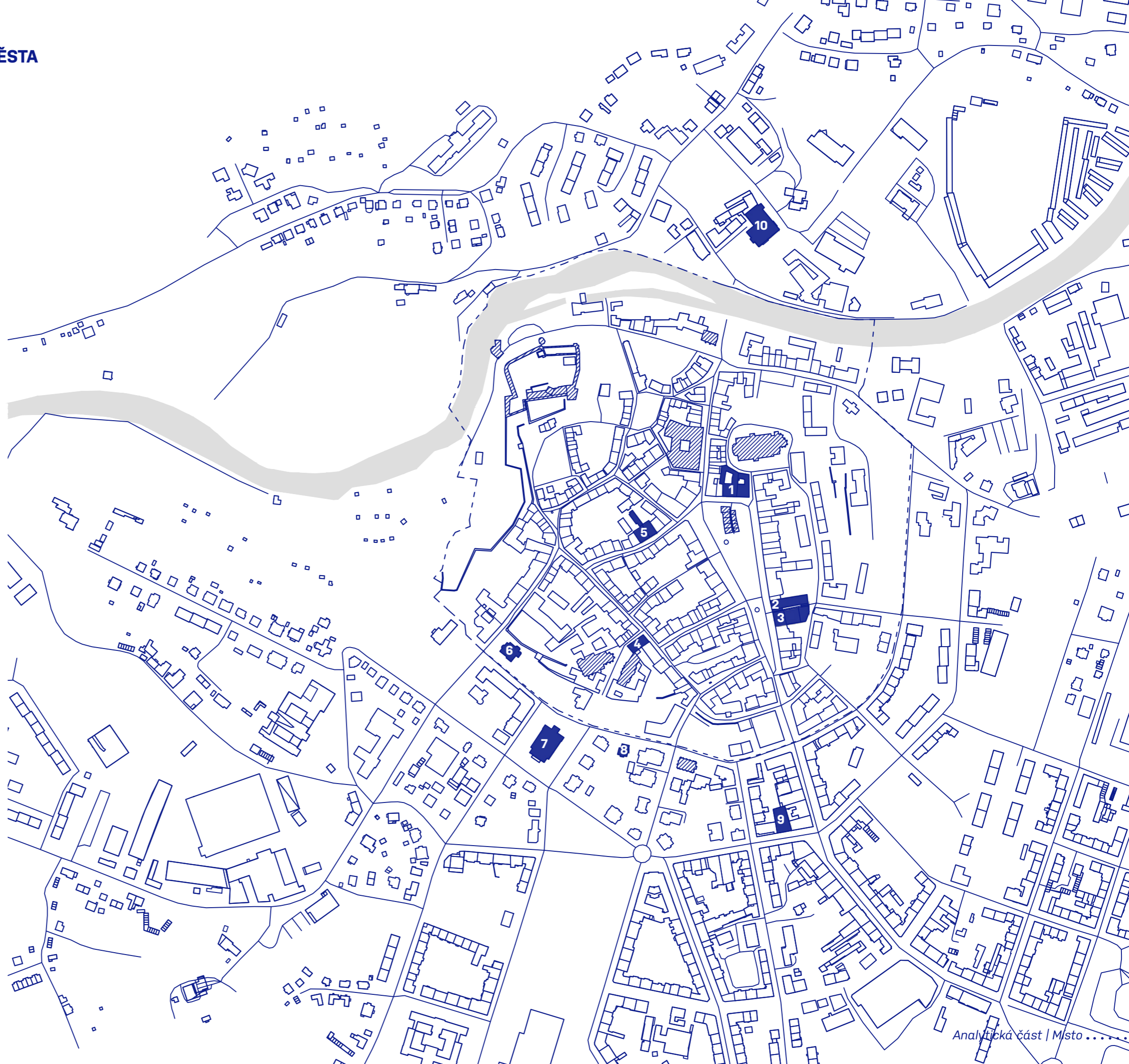
1. Muzeum Cheb
2. Galerie výtvarného umění v Chebu
3. Retromuseum
4. Galerie 4 - galerie fotografie
5. ZUŠ Jindřicha Jindřicha
6. Městská knihovna - historická budova
7. Městské divadlo
8. Městská knihovna
9. Kino Svět
10. Kulturní centrum Svoboda

----- hranice Městské památkové rezervace

////// kulturní památky a objekty
kostely, hrad, kláštery

..... Kulturní centrum Cheb

Analytická část | Místo

CHEB | SPOLKY A KLUBY

Přehled neziskových organizací, spolků, klubů, tělovýchovných jednot ve městě Cheb:

Tenisklub Cheb, z.s.
„Dětský úsvit“, z. s.
ARAGONIT z.s.
ATK STANDARD CHEB a taneční škola Vlad. Hány z.s.
BEST DANCE z.s.
Caurus Egra , český discgolfový spolek
Centrum pro zdravotně postižené K.K. o.p.s.
Český svaz včelařů , z.s., základní organizace Cheb
DiaKar, z. ú.
DOLCE CANTUS z.s.
Farní charita Cheb
Fitness club JAŘEST z.s.
FK HVĚZDA CHEB, z.s.
Fotbalový klub FC CHEB z.s.
Galerie 4 - galerie fotografie,příspěv.organizace Karlov.kraje
Generace KK, z.s.
Gymnázium Cheb, příspěvková organizace
HC STADION CHEB, spolek
Hiporehabilitace a canisterapie Falco, z.s.
Jazz Big Gang z.s.
Jezdectví Cheb, z.s.
Joker z.s.
Junák - český skaut, středisko Dakota Cheb, z.s.
Junák-český skaut, středisko Šedého vlka Cheb, z.s.
KČT, odbor Union Cheb
Klub bechtěreviků ČR z.s.
Klub bojových sportů - Cheb, z.s.
Klub sportovního potápění KAJMAN Cheb, p.s.
Klubíčko Cheb, z.s.
KOTEC o.p.s.
Krajská rada dětí a mládeže Karlovarska, z.s.
LK ESKA Cheb z.s.
MAS 21, o.p.s.
Muzeum Cheb, příspěvková organizace Karlovar. kraje
Nadační fond GAUDEAMUS
Oblastní spolek Českého červeného kříže Cheb
Okresní fotbalový svaz v Chebu
Okresní kolegium AVZO - TŠČ Cheb
Okresní rada AŠSK ČR Cheb, pobočný spolek
OS Rokršti z.s.
Pétanque Club Egrensis, z.s. (1. Česko-německý spolek pétanque)

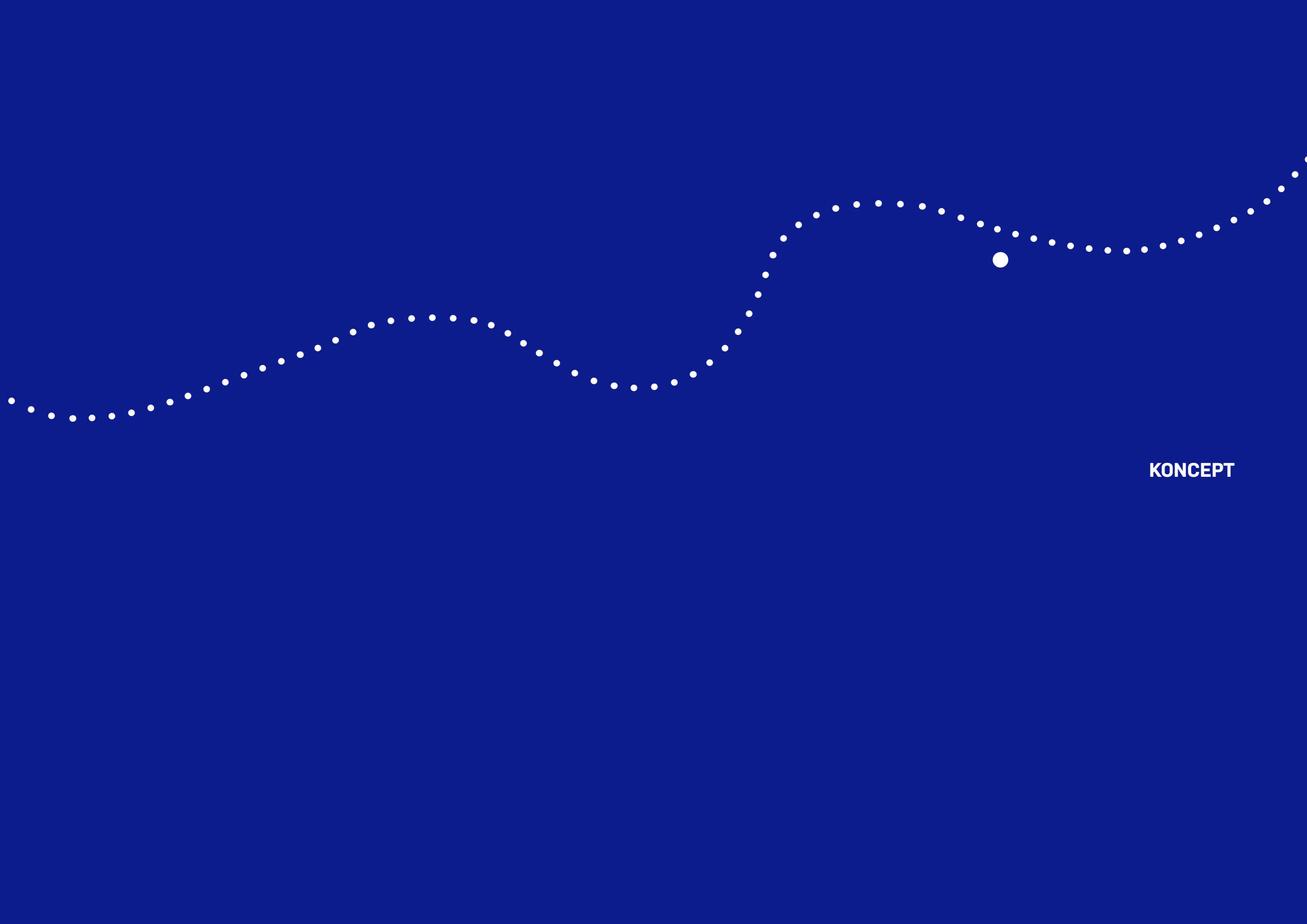
PROFI SPORT Cheb z.s.
Radioelektronika Cheb z.s.
Raná péče Kuk, z.ú.
Regionální stavební sdružení Karlovy Vary
Rozběhnito.cz z.s.
Šachový klub Valdštejn Cheb z.s.
Sbor Křesťanské společenství Cheb
SH ČMS - Sbor dobrovolných hasičů Cheb - Háje
Sjednocená org. nevidomých a slabozrakých ČR, z.s
SKP Union Cheb z.s.
Sociální služby v Kynšperku nad Ohří, přísp. organizace
Společnost pro ranou péči, z. s.
Sportovní klub Trinity Cheb, z.s.
Sportovní klub vozíčkářů zpč. regionu Cheb, z.s.
Sportovní taneční studio MAGICSTAR, z.s.
Sportovní unie Chebska, z.s.
STIGA HOCKEY CLUB CHEB, z. s.
Střední zdrav. škola a vyšší odborná šk. Cheb, přís.org.
Střelecký klub AVZO Cheb
Taneční spolek POHODA Cheb
Tělocvičná jednota Sokol Cheb
Tělovýchovná jednota Lokomotiva Cheb z.s.
Tělovýchovná jednota Skalka Cheb z.s.
TJ Agro Cheb, z.s.
TJ Cheb-Háje jezdecký oddíl, z.s.
TJ ESKA Cheb, z.s.
TJ Hrozňatov, z.s.
TJ MG Cheb, z. s.
TJ TRIATLON CHEB z.s.
TyfloCentrum Karlovy Vary, o.p.s.
Ultralight Club Cheb, z.s.
Univerzitní sportovní klub Akademik z.s.
Útočiště o. p. s.
Zalezsi.cz z.s.
Zapsaný spolek SK Kraso Cheb
Zapsaný Spolek Skool vědomí života pro zakládání rodových osad a statků
Zařízení následné rehabilitační a hospicové péče, p.o.
Život na Dyleň

Výběr organizací, které by mohly mít zájem o prostory nového kulturního centra:

Dům dětí a mládeže Sova
Klub seniorů města Chebu
Vodáci DDM Sova Cheb
Mládežnický dechový orchestr Cheb
Jazz Big Gang z.s.
Taneční spolek POHODA Cheb
Sportovní taneční studio MAGICSTAR, z.s.
Kuželky Lokomotiva Cheb
Junák - český skaut, středisko Dakota Cheb, z.s.
Junák-český skaut, středisko Šedého vlka Cheb, z.s.
Pétanque Club Egrensis, z.s. (1. Česko-německý spolek pétanque)
Šachový klub Valdštejn Cheb z.s.
Skupina scénického šermu Rectus
Spolek přátel Starého Chebu
Čtenářský klub SOUčeK

ŘEŠENÉ ÚZEMÍ | HISTORICKÉ FOTOGRAFIE x STÁVAJÍCÍ STAV

KONCEPT

AUTORSKÁ ZPRÁVA

Téma

Kulturní centrum, co to je? Hranice tohoto pojmu jsou poměrně rozmazané a nejasné. Je záležitostí dnešní doby anebo má své hluboké tradice a historii? V průběhu analýz a rešerší jsem zjistila, že má kořeny v minulém století a za předchůdce by se dalo považovat spolkové, národní a kulturní domy. Ale tyto typologické druhy domů prošly změnami stejně jako naše společnost. Změnil se svět, naše potřeby a hodnoty.

Dnešní kulturní centrum už není reprezentativní záležitostí větších obcí. Nejde jenom o vážnou hudbu a divadlo, povznášející kulturní zážitky v tradičním vnímání. Ani samotná architektura nemusí rovnou mluvit o sobě nějak moc vážně. Obsah a kombinace funkcí je lokální záležitostí, vycházející z potřeb dané obce nebo lokality.

Teď tento typ zařízení máme považovat za prostor, otevřený pro komunikaci mezi lidmi, kam člověk přijde nejenom na nějakou určitou akci nebo představení, ale i během libovolného dne a času. Přijde se pobavit, vzdělat se, strávít svůj volný čas spolu s různými lidmi v rámci jednoho společného prostředí.

Tendence míří směrem k otevřeným prostorům, kde se dá jednoduše komunikovat, kde nejsou žádná věková nebo třídní omezení. V tomto smyslu pojem Kulturní centrum se do jisté míry kříží s Komunitním centrem a zásady těchto dvou zařízení se prolínají. Vytvářejí tím jakousi vizi nového současného multifunkčního centra.

Místo

Ze začátku práce nad tématem jsem chápala, že pro aplikaci výše zmíněných principů by mělo jít o menší město, kde by to mohlo být co nejlépe aktuální. Cheb je zajímavé, krásné město, se starobylou a bohatou historií. Má potenciál a zajímavý kulturní život. Dokonce Cheb už má své Kulturní centrum Svoboda. Proč tam navrhovat další? Odpověď je právě v tom rozdílu mezi historií a současností. Působící KC je příkladem spíše klasického kulturního domu, v prostorách kterého se odehrávají koncerty, plesy a další podobné akce.

Po návštěvě města a po diskusích s místními experty bylo shrnuto, že městu chybí takové zařízení, které by plnilo komunitní funkci. Místo, kam by mohl přijít každý a měl by tam prostor pro sebe a své zájmy. Mluvili jsme taky o spolkových domech a o různých skupinách lidí, které by potřebovali místo pro setkávání. Tím pádem vzniklo pochopení, že město potřebuje nové kulturní centrum, ale tentokrát v současném smyslu tohoto pojmu – multifunkční centrum na rozhraní komunitního centra a spolkového domu. Místo pro trávení volného času, zábavu a vzdělávání.

Pozemek

Pro svůj návrh jsem si vybrala parcelu na okraji historického centra, přímo u bývalých hradeb, na břehu řeky Ohře. Místo s velkým potenciálem, který se dá otevřít z několika stran.

Pozemek má také výhodnou polohu vůči jiným kulturním stavbám, dá se říct, že je v „kulturní ose“ města. V bezprostřední blízkosti na severu je KC Svoboda, na jihu v historické části je ZUŠ, Galerie umění atd.

Na pozemku se nachází bytový dům, který není památkou. Město se uvažuje o jeho demolici v případě rozvoje daného území a o výstavbě nových budov na této parcele.

Urbanistické řešení

Důležitou částí projektu je koncepční návrh úpravy přilehlých pozemků. Přemýšlím o významu daného místa v historickém kontextu, jde o bývalou bránu, o vstup do historického jádra. Vytvářím zde náměstí, naznačující nový, soudobý vstup do města a odkazující na historii. Dále navrhuji propojení zelených ploch, otevření neveřejných průchodů.

Otevírám téma vztahu ke řece, navrhuji úpravu nábřeží, vytvářím náplavku, snažím se navázat kontakt mezi nábřežím a ostrovem.

Vzhledem k blízkosti venkovního parkování na Kasárním náměstí a uvažování města o stavbě nového parkovacího domu nedáлеко řešeného území v rámci projektu parkování nenavrhuji.

Stavební program

Jelikož daný typologický druh v kontextu současné doby nemá přesně určený program a kapacity, snažila jsem se vycházet z principu multifunkčnosti, z předpokládaných potřeb obyvatel města a také z existujících spolků a zájmových a tematických skupin.

Program:

- multifunkční sál (koncerty, hudební zkoušky, promítání, představení, tanec atd.) cca pro 130 os.
- administrativní část
- klubovny, učebny
- ateliéry
- galerie
- kuželky
- vodácký klub
- posilovna
- multifunkční venkovní hřiště
- kavárna
- obchod (plocha pro pronájem)

Architektonické řešení

Navrhuji soubor staveb, doplňující blok historické zástavby. Prodlužují uliční frontu ulice Smetanova a vytvářím nároží. Hlavní objekt sestává ze dvou hmot, umístěných v osách ulic. Volím šikmou střechu a pravidelný rastr oken pro lepší zařazení do historického kontextu. Uvnitř pozemku navrhuji zastřešené venkovní multifunkční hřiště – ocelovou halu, „plášť“ které vytváří popínavé rostliny. Pomocí hmoty haly se podařilo sevřít vnitřní prostor mezi objekty a vytvořit polootevřený vnitřní blok, který je jednoznačně vymezený, ale zároveň je napojen na okolí řeky a na ulici Havličkova.

Pres celý projekt, jak v urbanistické a architektonické části, tak v dispozicích se snažím aplikovat principy propojení, komunikace a dialogu. Takovým způsobem také vzniklo propojení v rámci vnitřního dvora mezi třemi objekty v podobě pavlačí, chodeb a můstků.

Přímo u vody navrhuji vodácký klub, zapuštěný do terénu. Snaha o sjednocení objektu s břehovou linií, je součástí náplavky. Rozšiřuji kamennou část nábřeží, otevírám přímý kontakt s vodou pomocí schodiště, jdoucího až ke řece. V úrovni vody dávám dřevěná „plovoucí“ mola na pontonech, spojující různé břehy.

Konstrukční řešení

Hlavní objekt kulturního centra má stěnový konstrukční systém (podélný u části přilehlé k ulici Smetanová, příčný u části naproti kostela Sv. Bartoloměje) v kombinaci se sloupy, železobetonové nosné konstrukce. Těžký obvodový plášť s lícovým zdívem, provětrávaná fasáda.

Otevřená hala je navržena jako ocelová příhradová konstrukce. Pavlač je také ocelová samo nesoucí konstrukce.

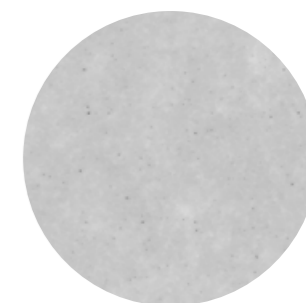
Část náplavky je v záplavovém území, proto navrhuji klub jako nebytový prostor, nedávám objekt přímo k vodě a rozšiřují kamennou část náplavky. U daného objektu je důležité dbát na kvalitu založení a provedení drenáže.

Materiály

lícové zdivo

beton

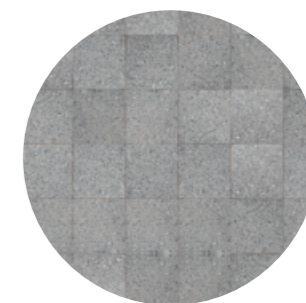
ocel

zelený „plášť“

venkovní dlažba

CHEB | POLOHA | SCHWARZPLAN

1:5000

Cheb (německy Eger, v chebském sude-toněmeckém nářečí Egha) je město ve stej-nojmenném okrese v Karlovarském kraji, 40 km jihozápadně od Karlových Varů a 5 km od hranic s Německem na řece Ohři.

Řešený pozemek se nachází na okraje historic-kého jádra, přímo u hradeb, podél řeky Ohře.

URBANISTICKÝ KONCEPT

1:000

V návaznosti na řešenou parcelu jsem se pokusila o návrh úpravy přilehlých pozemků. Jde o dva bloky vymezených ulicemi Křížovnická a Smetanova na jihu a řekou na severu.

Cílem bylo zatraktivnění hranic historického jádra, otevření řeky pro rekreaci, vylepšení vztahů mezi jednotlivými částmi území, propojení zelených ploch města mezi sebou a vytvoření souvislé zelené osy.

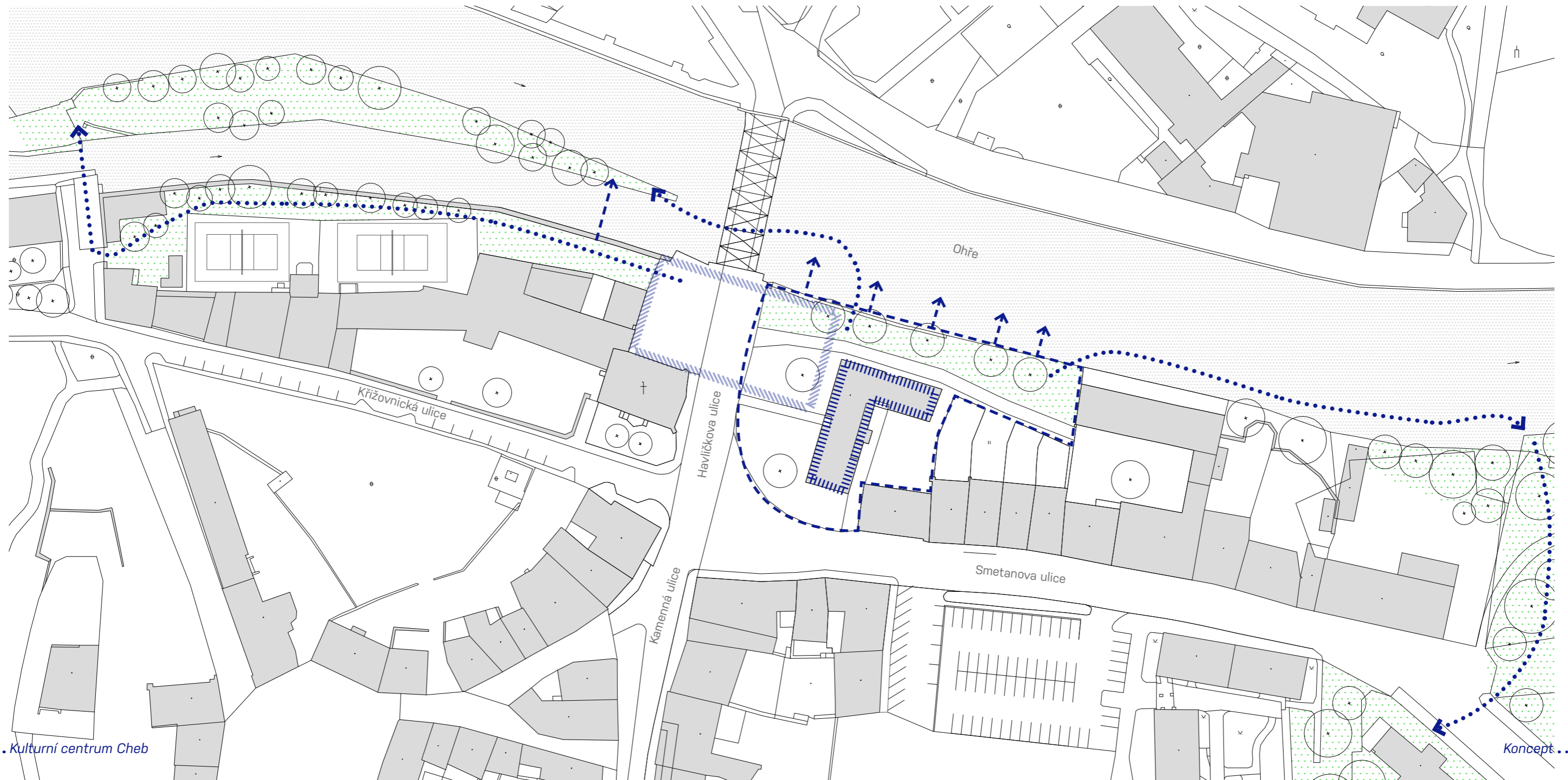
Považuji také za důležité vytvoření náměstí na místě bývalé městské brány chebských hradeb.

Dá se říct, že jsou to v podstatě dvě náměstí, kvůli cestě uprostřed, ale je to myšlené jako souvislý otevřený prostor s jednotným materiálem povrchů.

Nové pojetí vstupu do města:

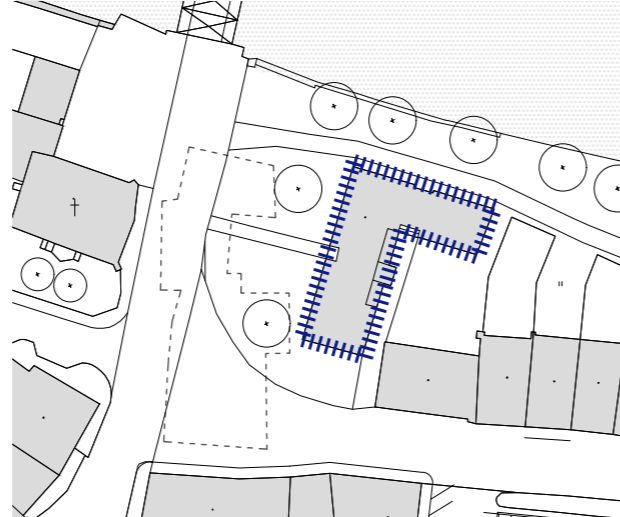
- **náměstí** versus brána
- **otevřenost** versus uzavřenost
- **pozvání** versus obrana

-> nové vazby
propojení zelených ploch
otevření průchodů
napojení nábřeží na ostrov
- - -> vztah ke řece
vytvoření náplavky
- ////// vytvoření náměstí
- ||||||| demolice stávající budovy
- - - hranice řešeného pozemku

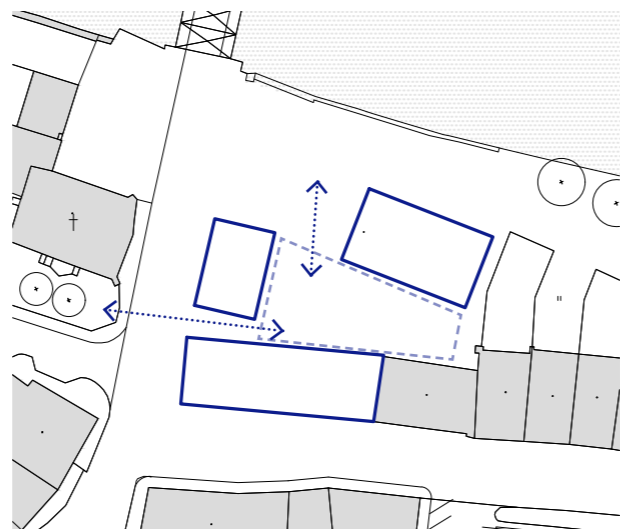

POSTUP NÁVRHU

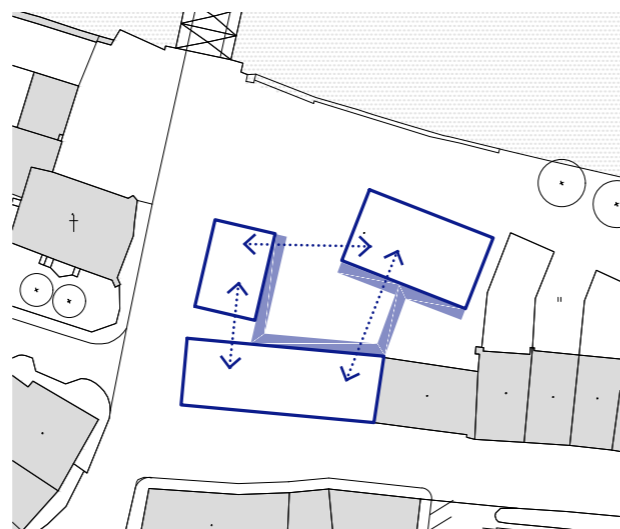
Stávající stav
Demolice stávající budovy
Obrys původní zástavby bloku z 19. st.

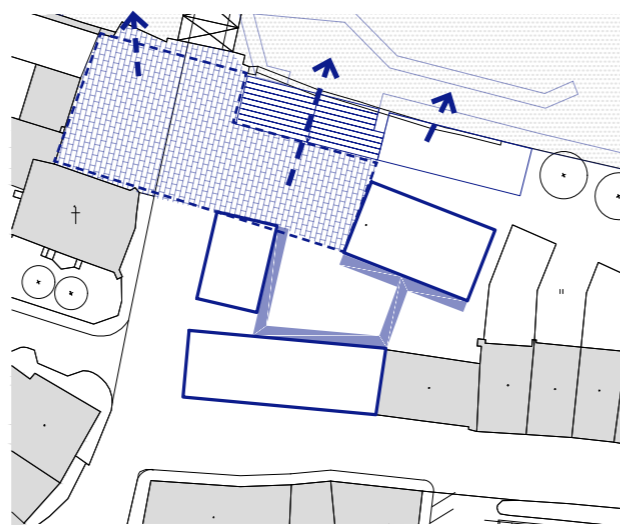
Hmotové řešení
Vnitroblok
Propojení s městem

Vazba mezi jednotlivými objekty
Propojení pomocí venkovních pavláčí

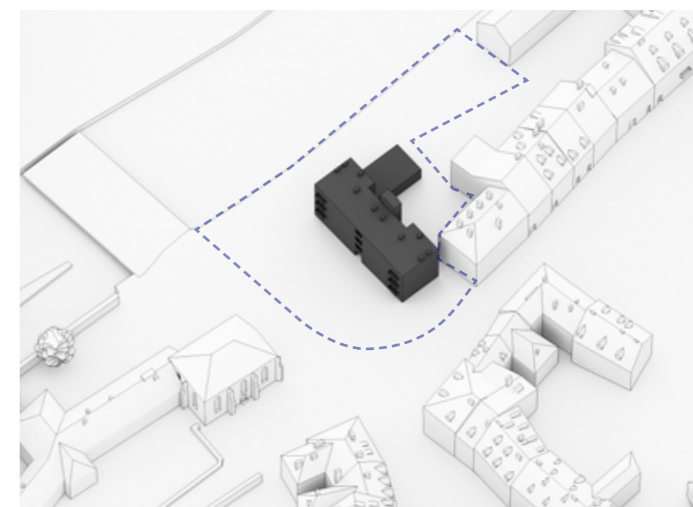

Vytvoření náměstí
Nová náplavka
Vztah ke řece

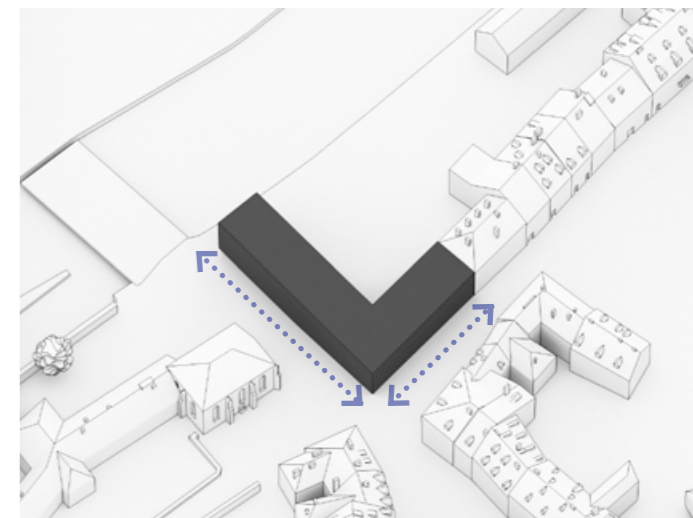

HMOTOVÉ ŘEŠENÍ

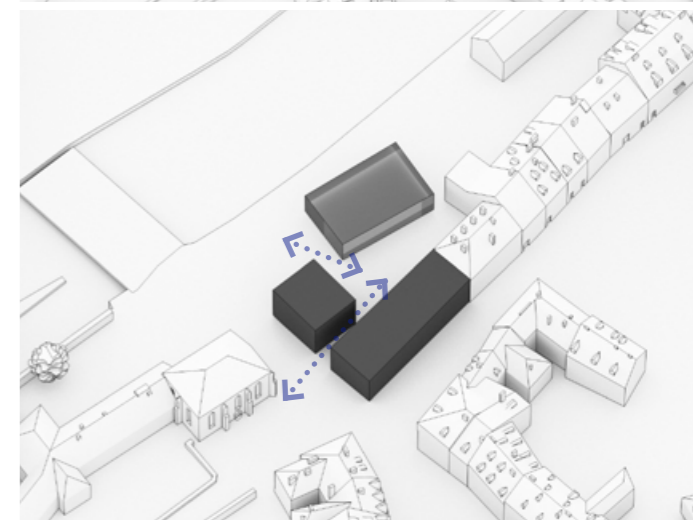
Řešená parcela
Demolice stávající budovy

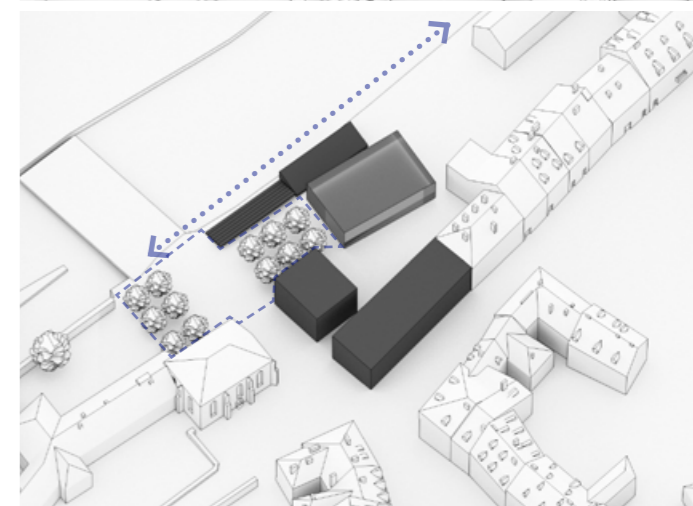
Doplnění bloku
Prodloužení uliční fronty podél
ulic Smetanova a Havličkova
Vytvoření nároží

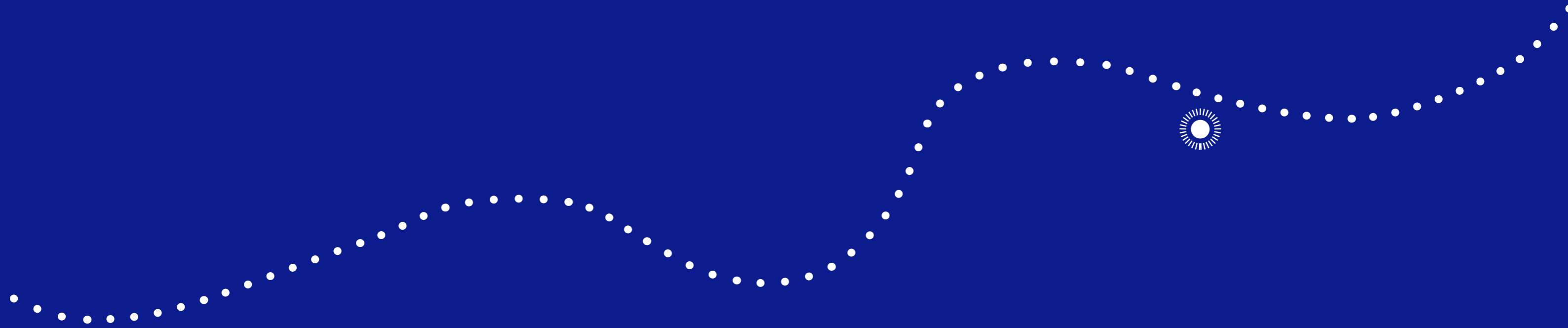

Členění hmoty na dva objemy
Zvýraznění nároží
Vynechání plochy před
mostem pro náměstí
Vytvoření průchodu z
ulice Havličkova
Doplnění souboru hmotou hřiště
Vytvoření vnitrobloku

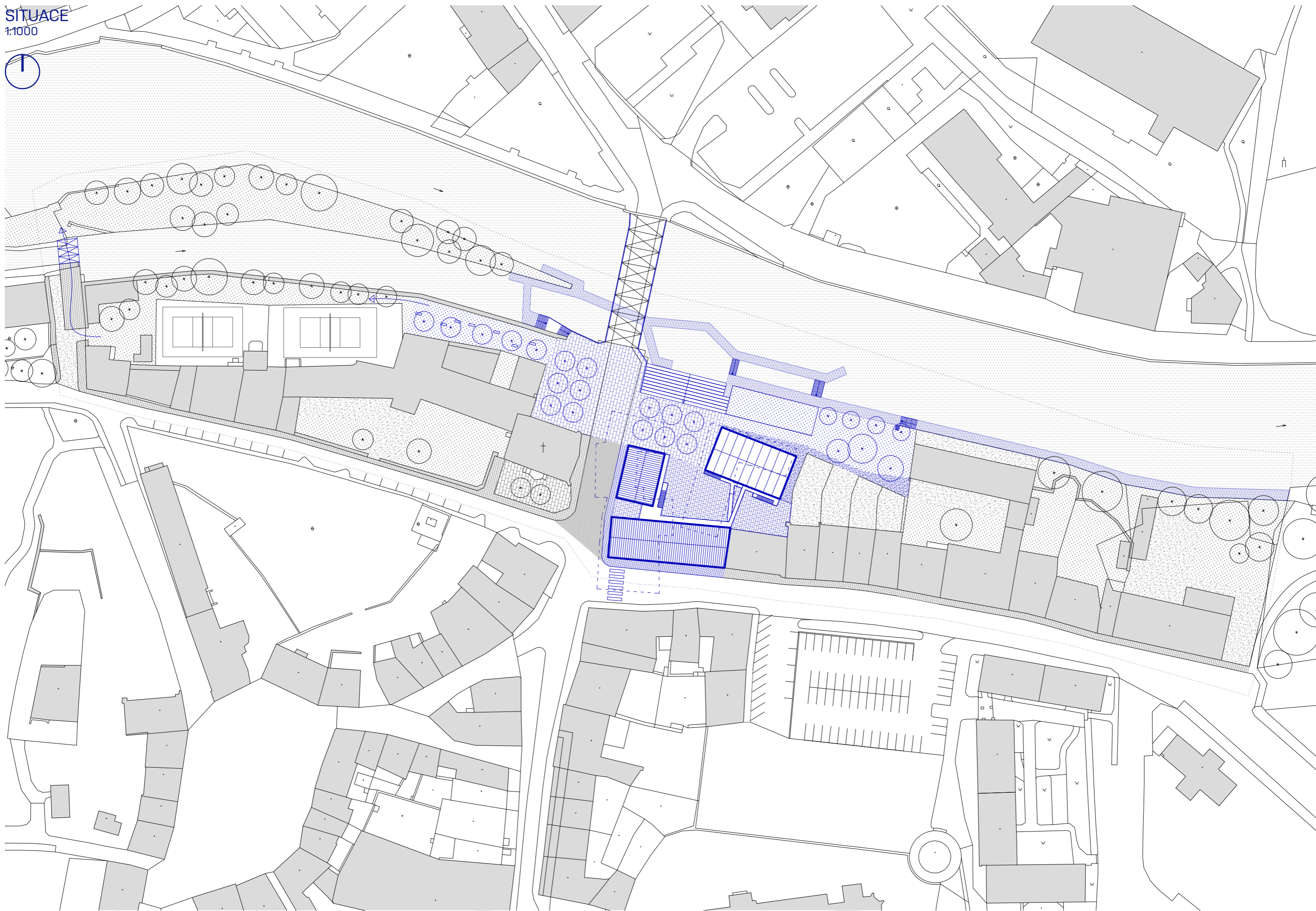

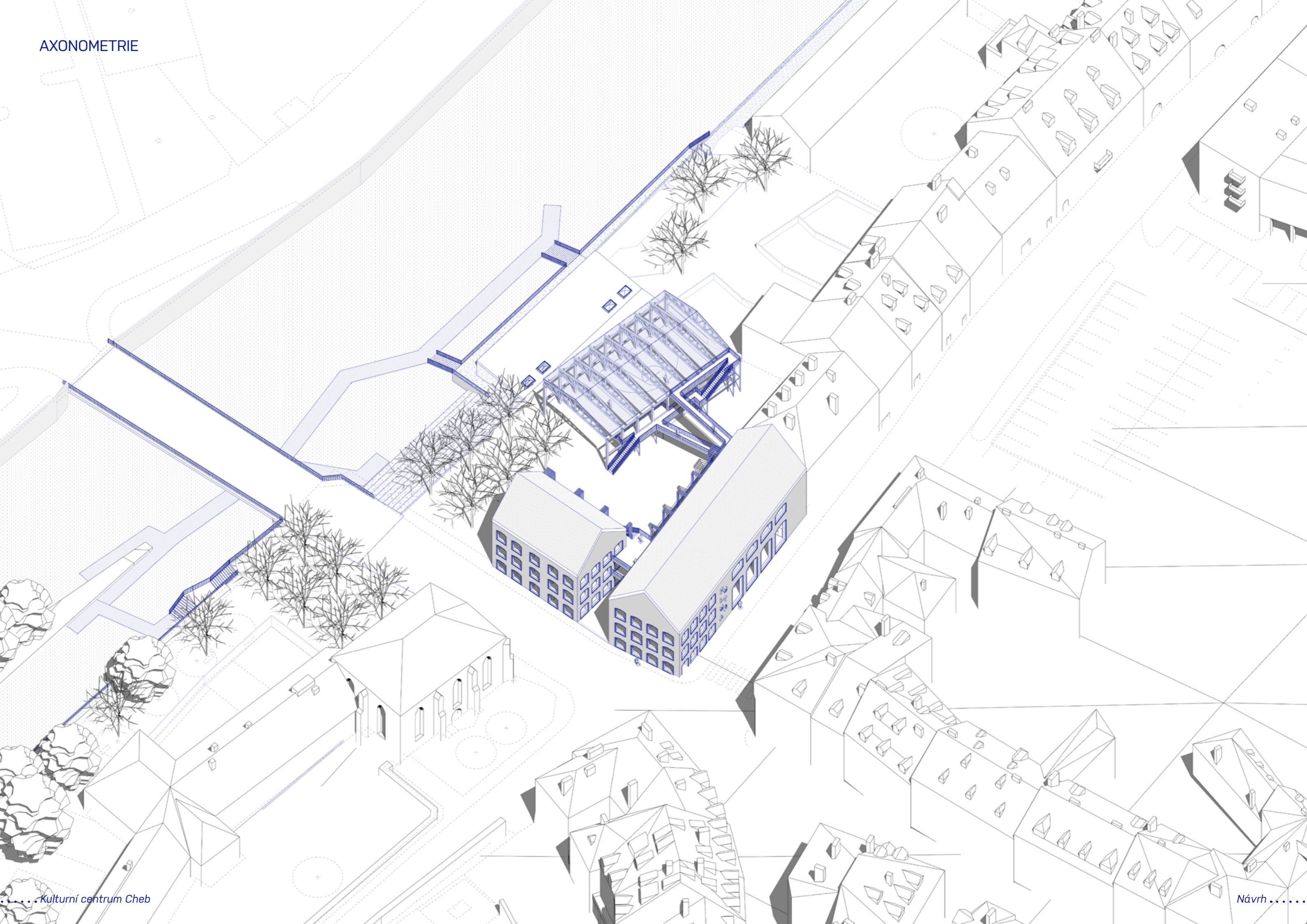
Vytvoření náměstí
Otevření vnitřní části parcely řece
Navázání kontaktu a napojení na řeku
Nová náplavka

NÁVRH

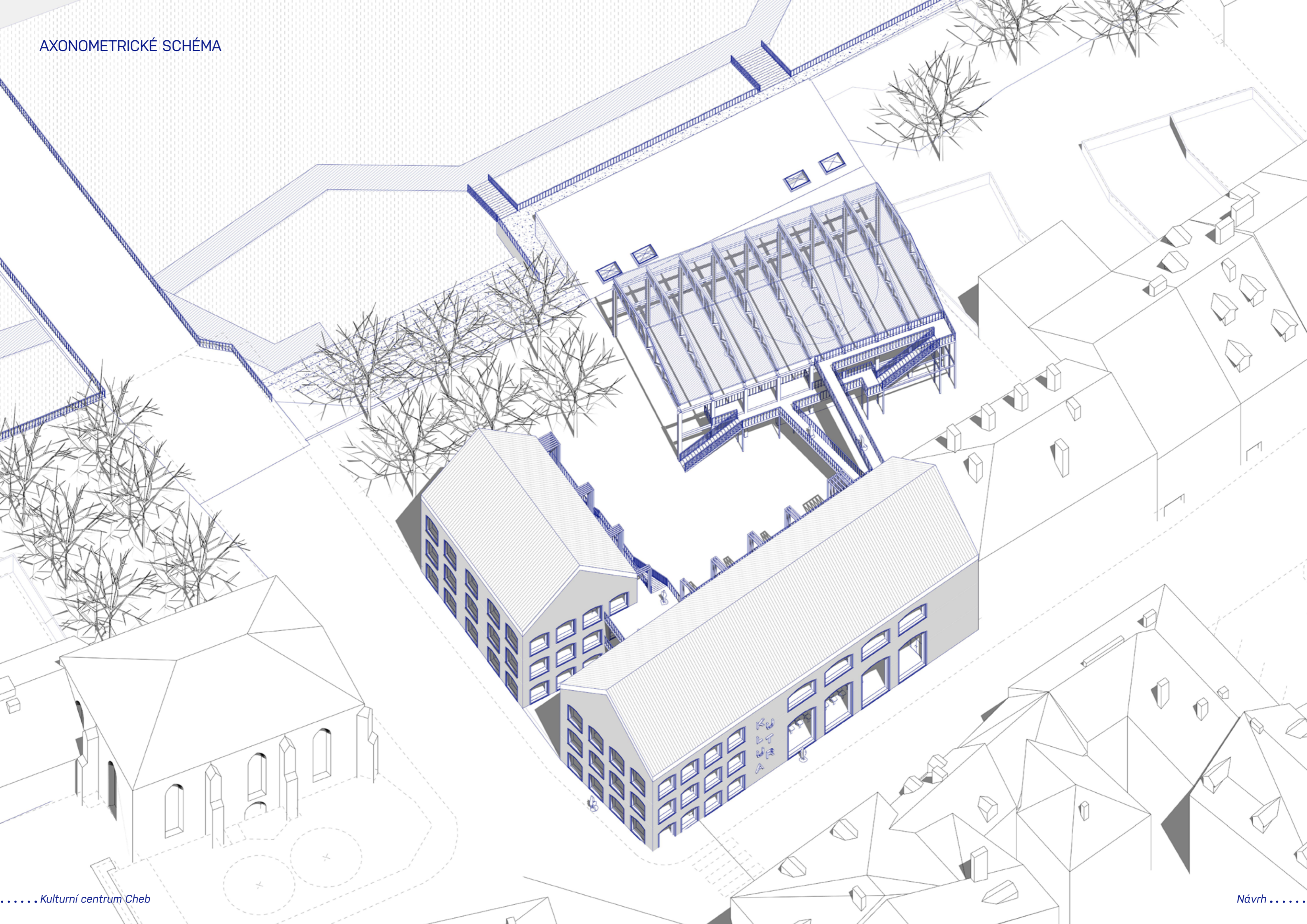

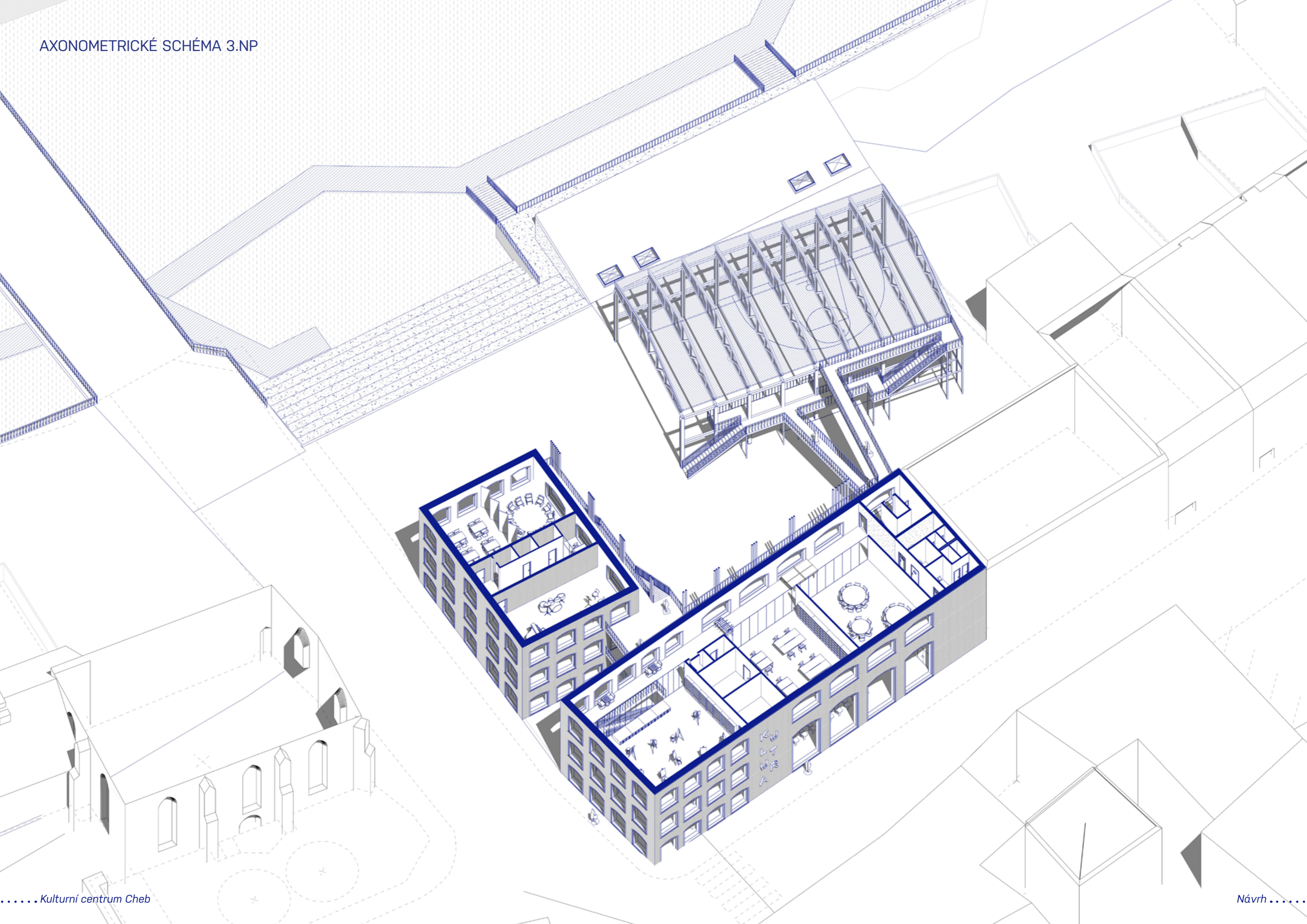

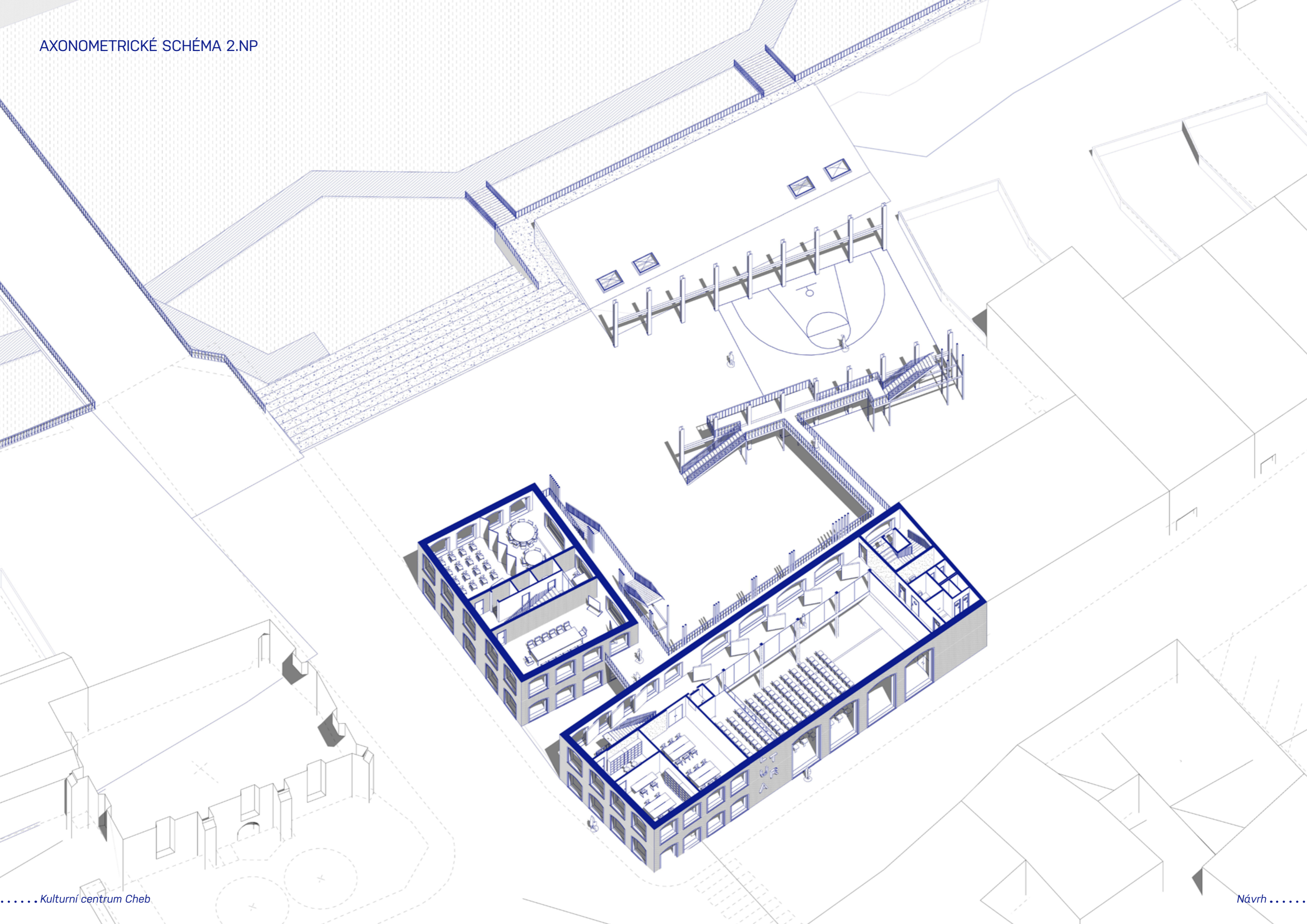

AXONOMETRICKÉ SCHÉMA

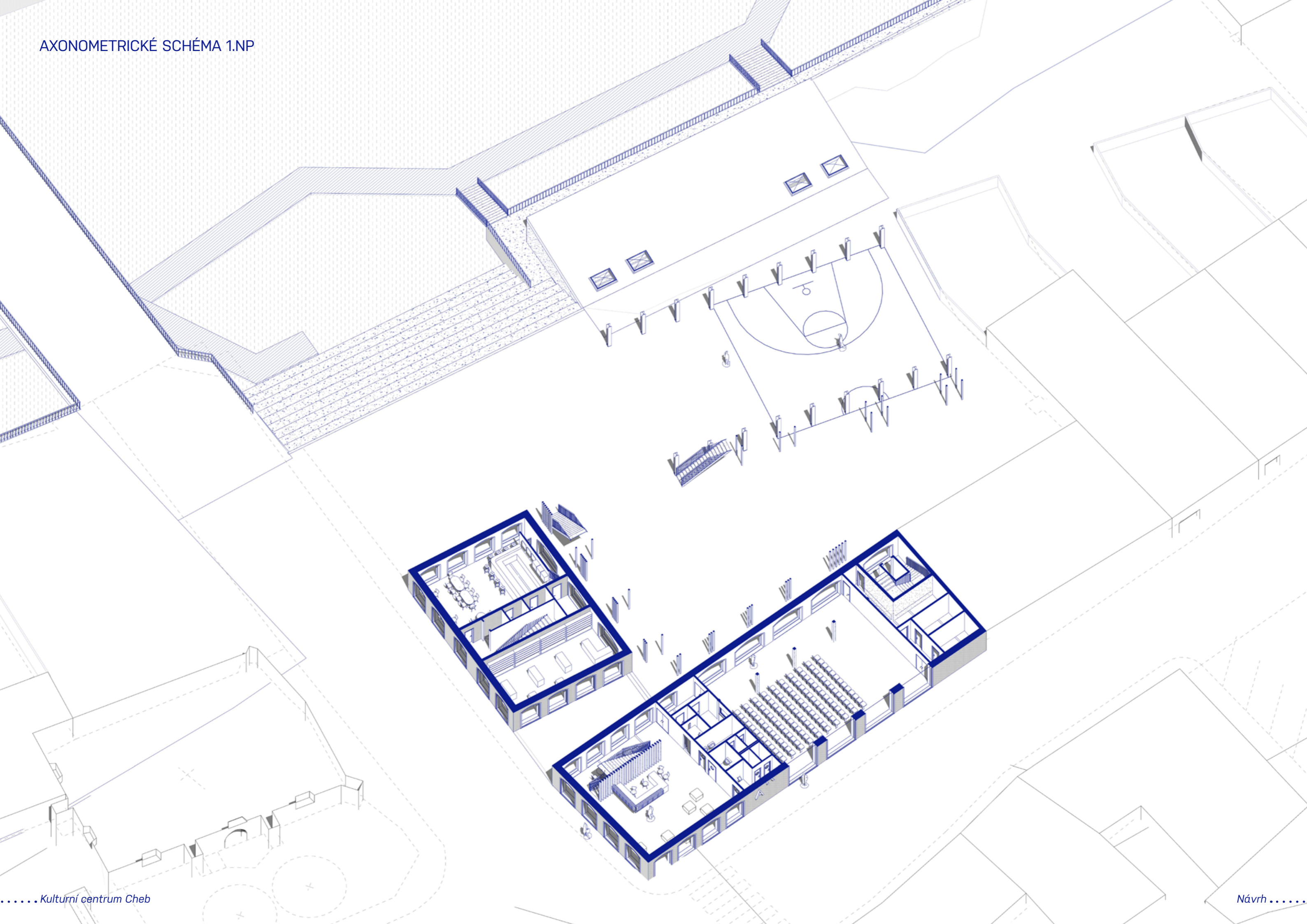

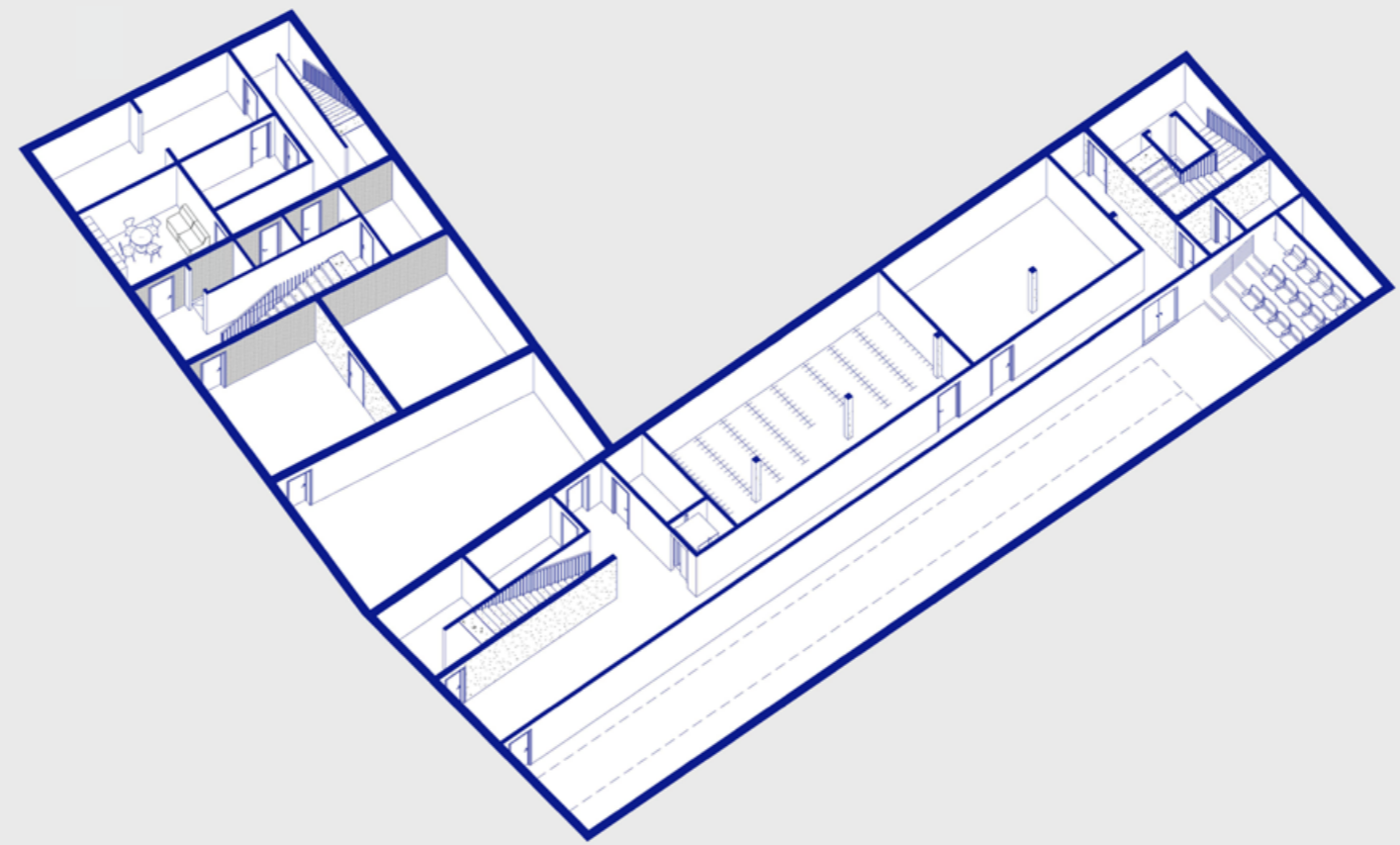
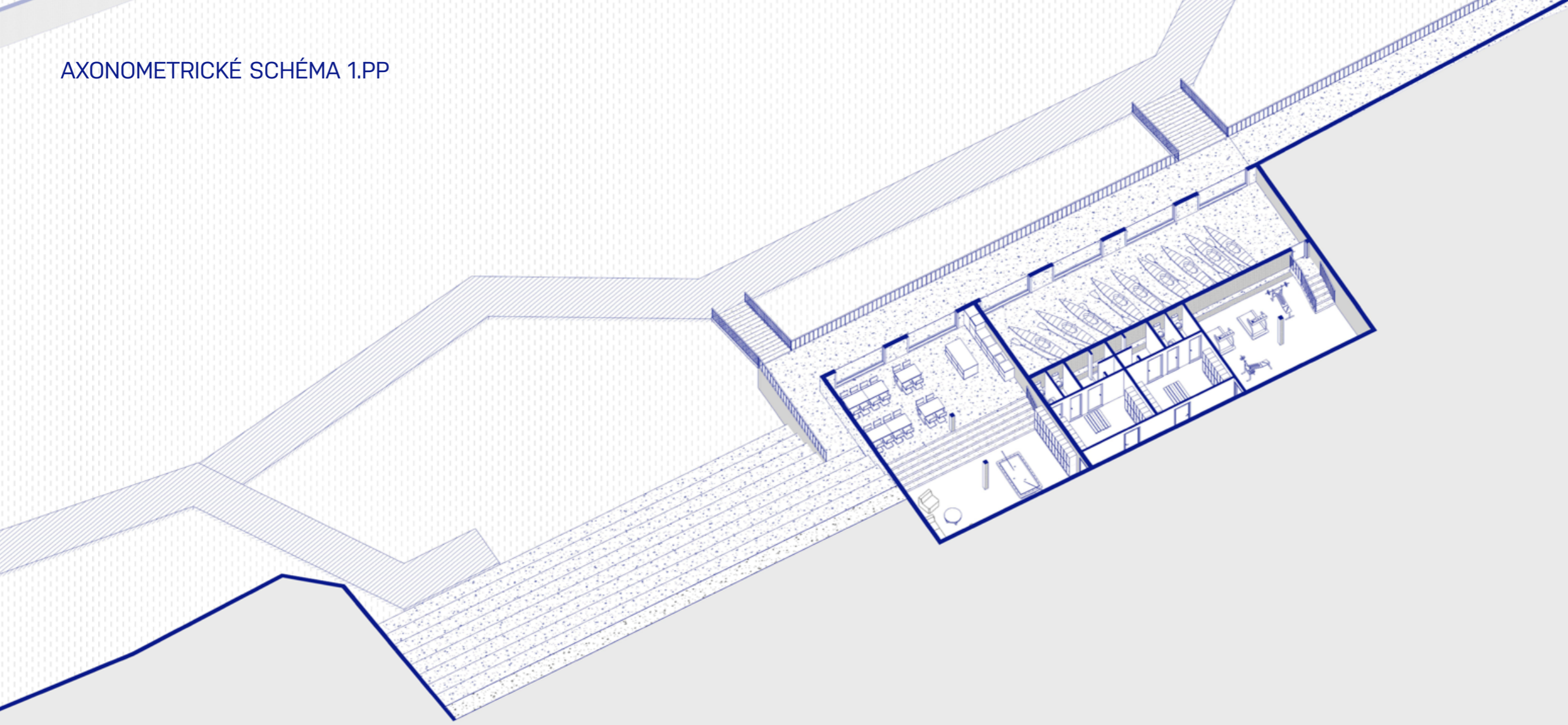

AXONOMETRICKÉ SCHÉMA 2.NP

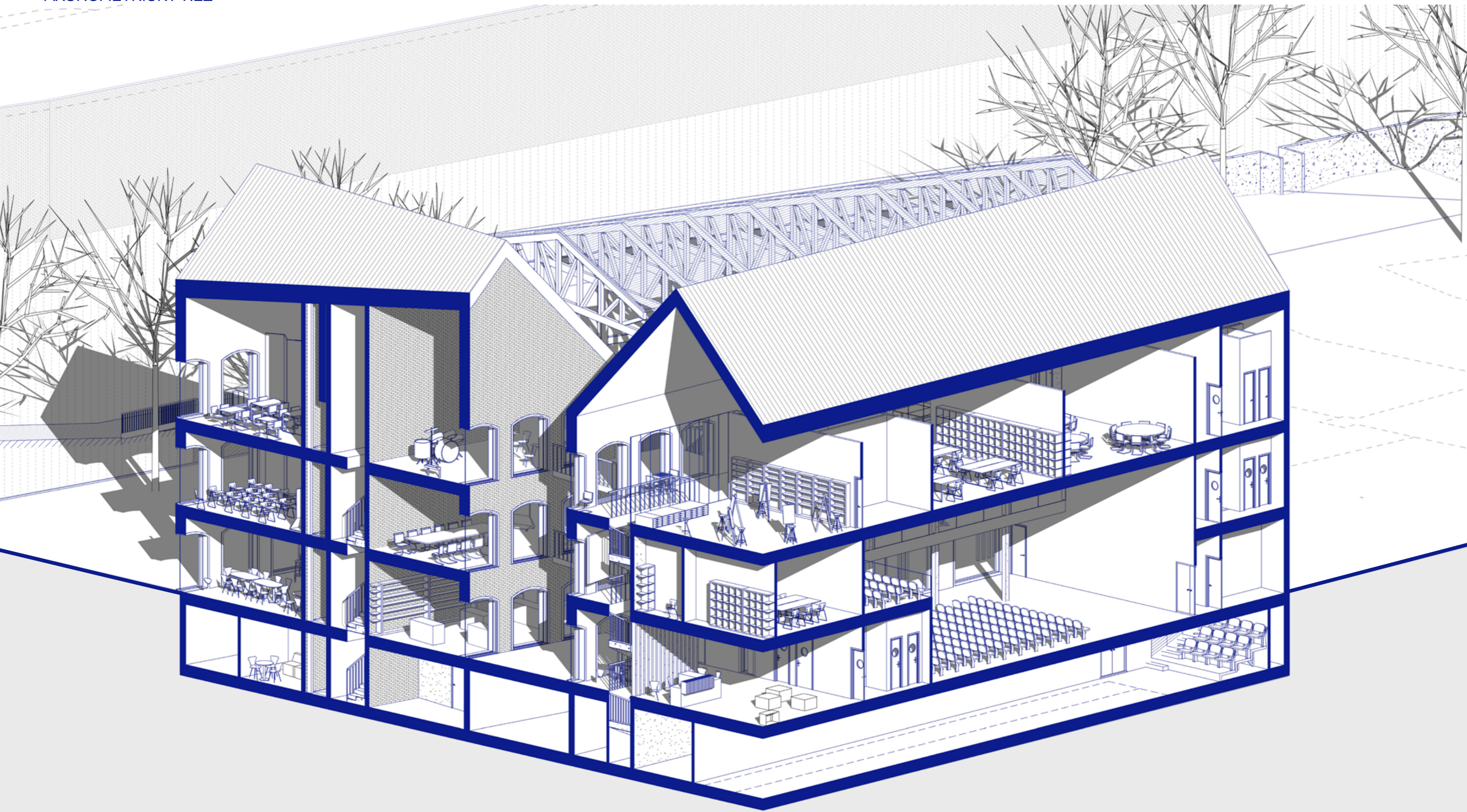

AXONOMETRICKÉ SCHÉMA 1.NP

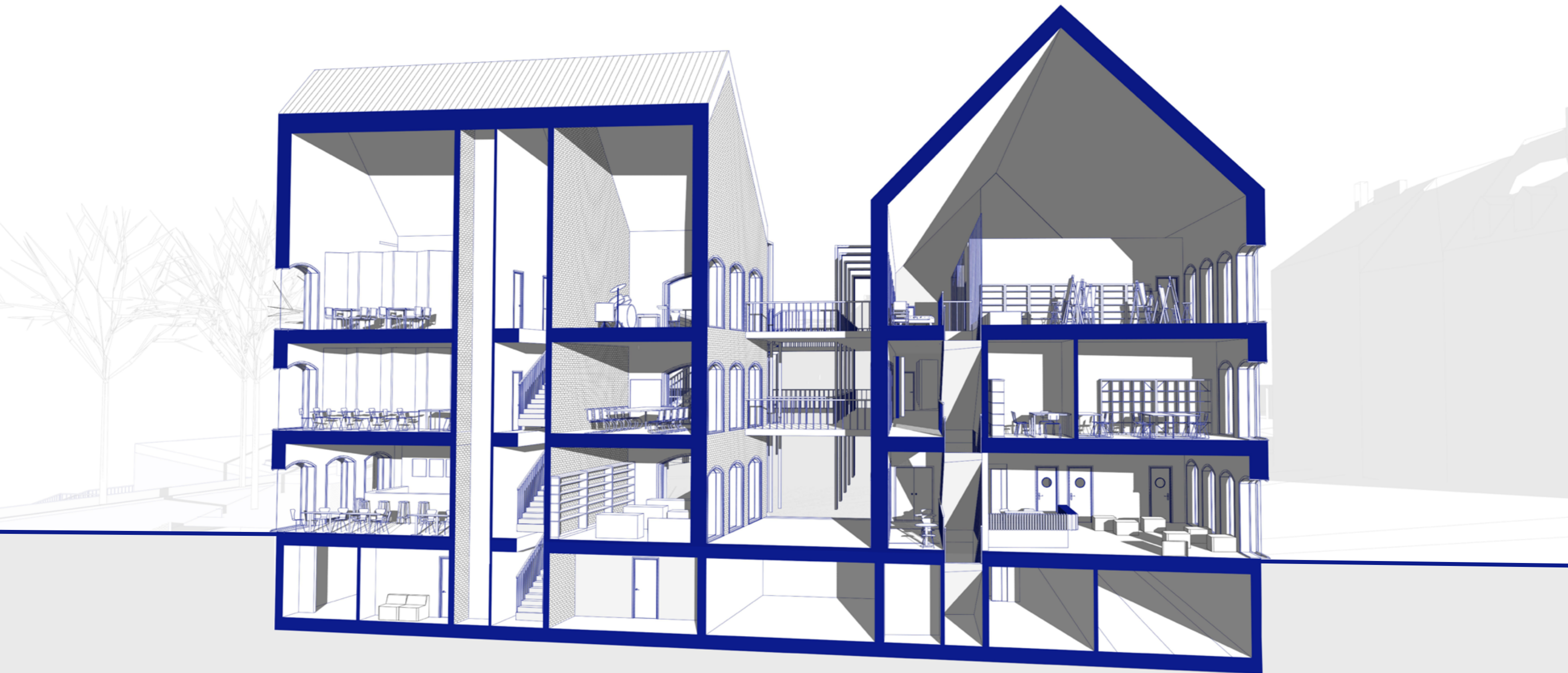

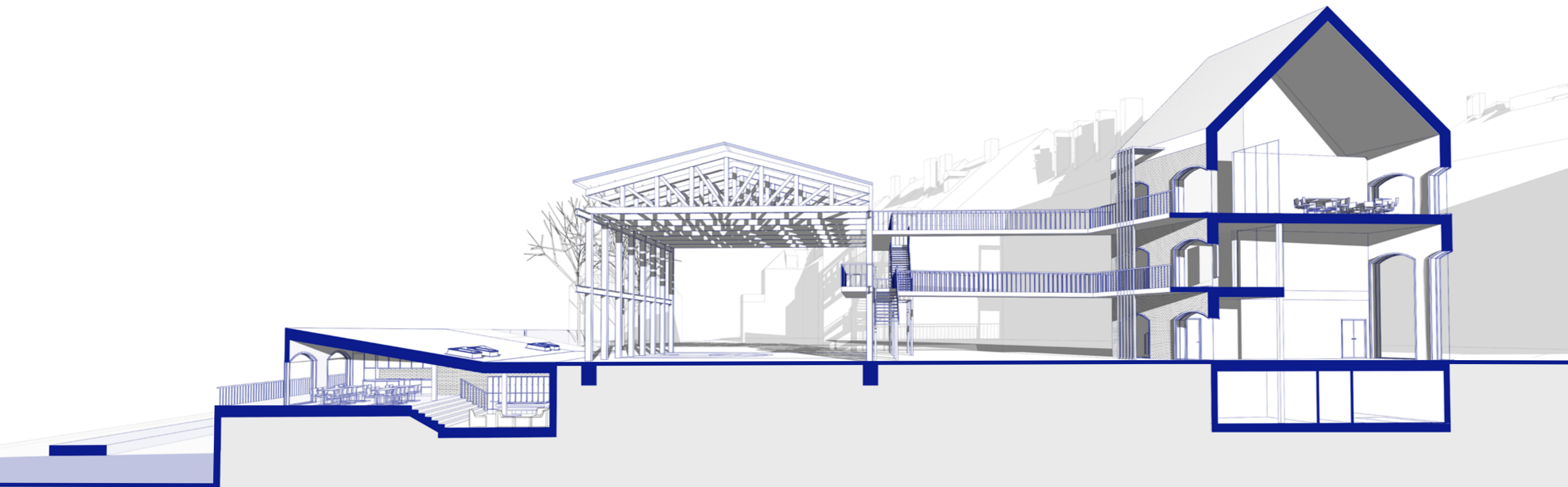
AXONOMETRICKÝ ŘEZ

PERSPEKTIVNÍ ŘEZ

PERSPEKTIVNÍ ŘEZ

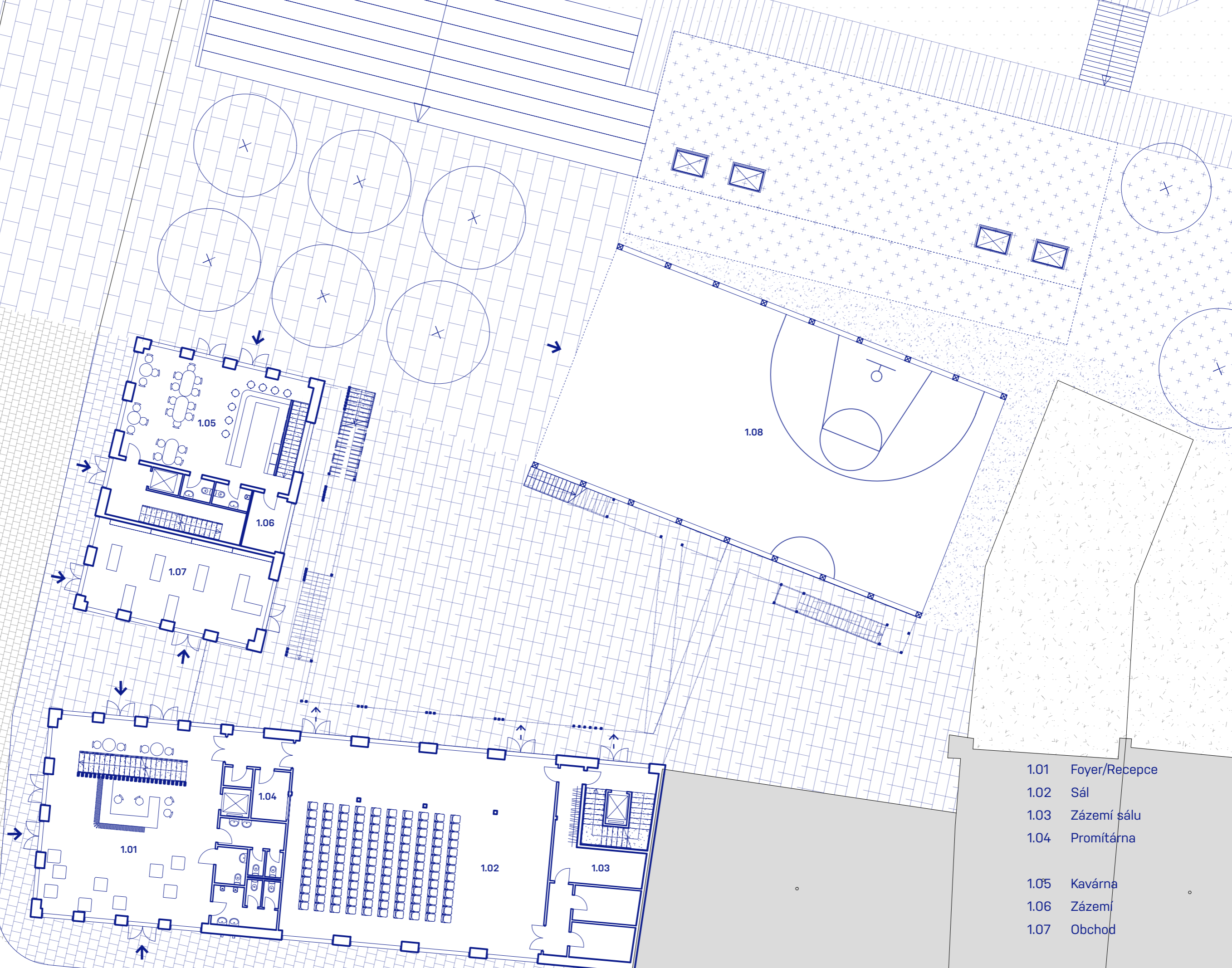

- 1.01 Šatna
- 1.02 Kotelna
- 1.03 Kuželky
- 1.04 Úklid
- 1.05 Kuchyň
- 1.06 Sklad
- 1.07 Zázemí
zaměšnanců
kavárny
- 1.08 Úklid
- 1.09 Technická místnost
- 1.10 Technická místnost
- 1.11 Vzduchotechnika

- 1.12 Vodácký klub
- 1.13 Sklad lodí
- 1.14. Posilovna
- 1.15 Šatny/Sprchy/WC

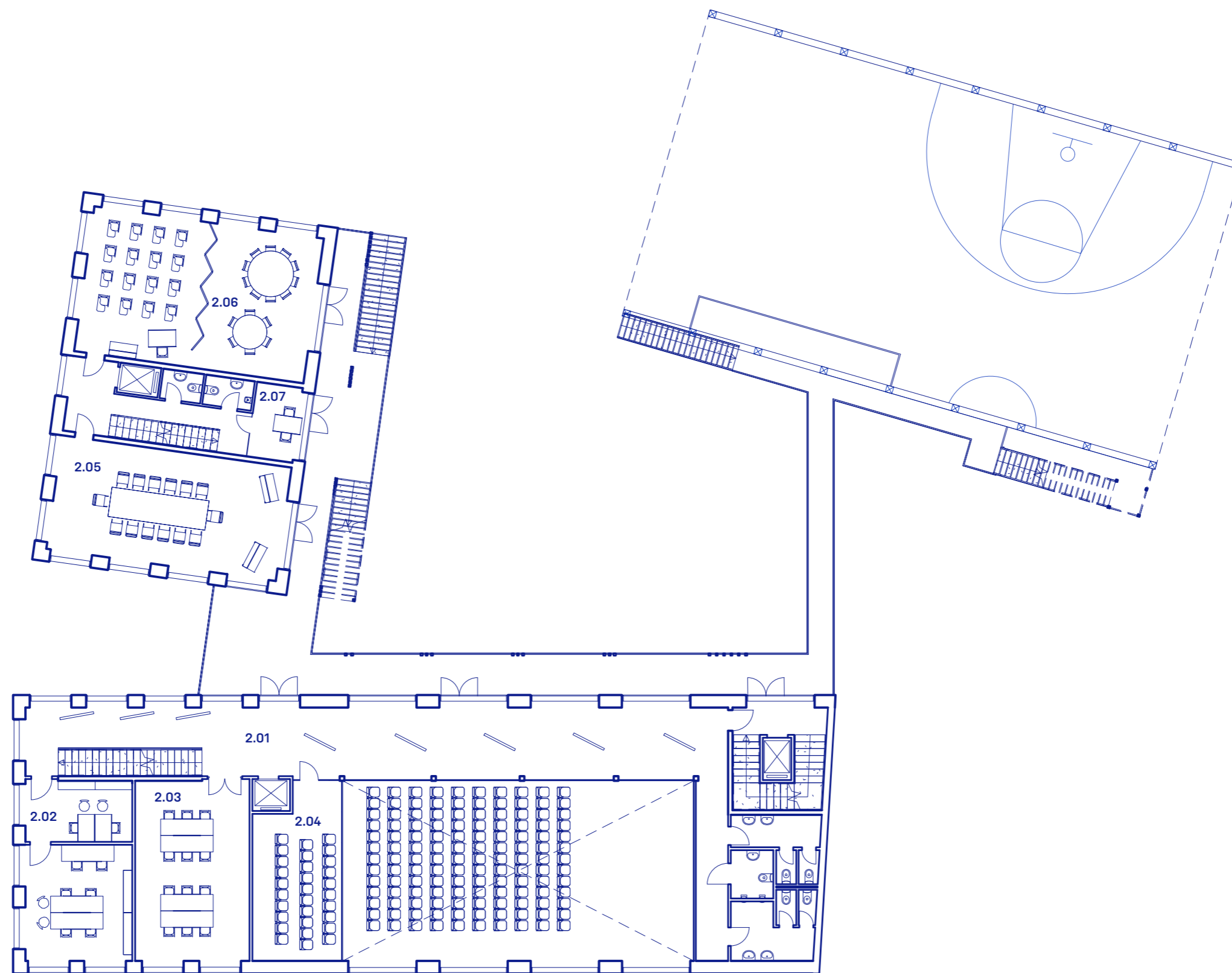
PŮDORYS 1.NP
1:200

- 1.01 Foyer/Recepce
- 1.02 Sál
- 1.03 Zázemí sálu
- 1.04 Promítárna

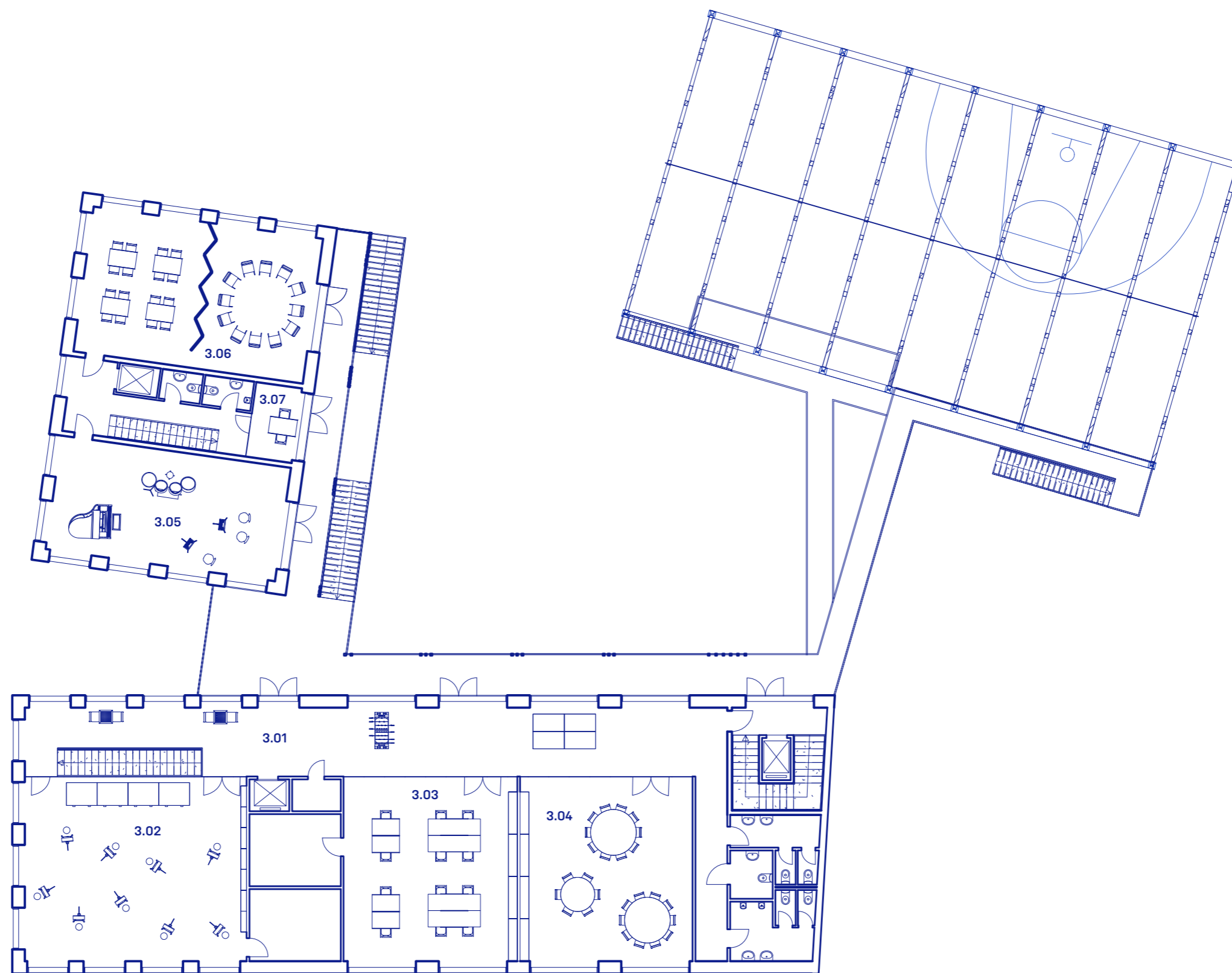
- 1.05 Kavárna
- 1.06 Zázemí
- 1.07 Obchod

- 1.08 Hřiště

- 2.01 Galerie
- 2.02 Administrace
centra
- 2.03 Učebna
- 2.04 Balkón

- 2.05 Konferenční
místnost
- 2.06 Klubovna
- 2.07 Místnost pro
individuální výuku

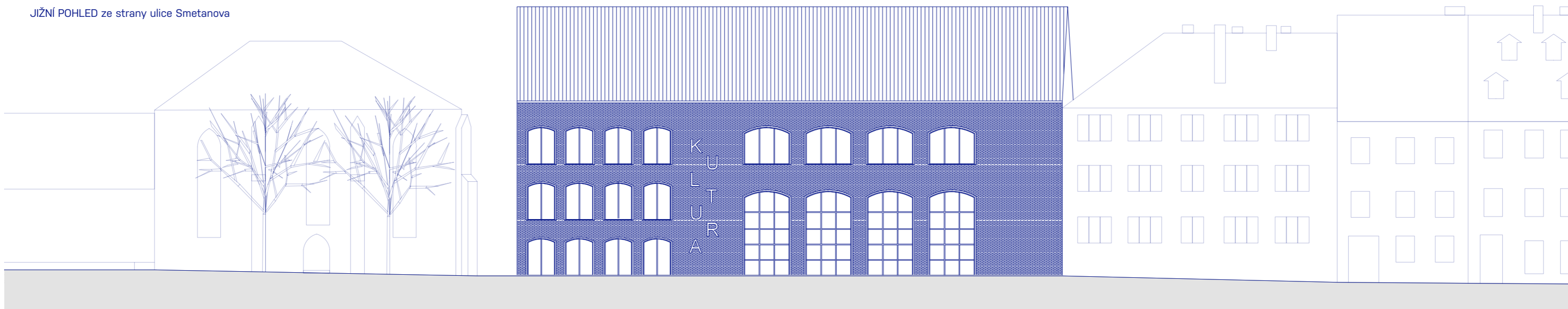

- 3.01 Komunikační prostor
- 3.02 Výtvarný ateliér
- 2.03 Modelářský ateliér
- 3.04 Učebna

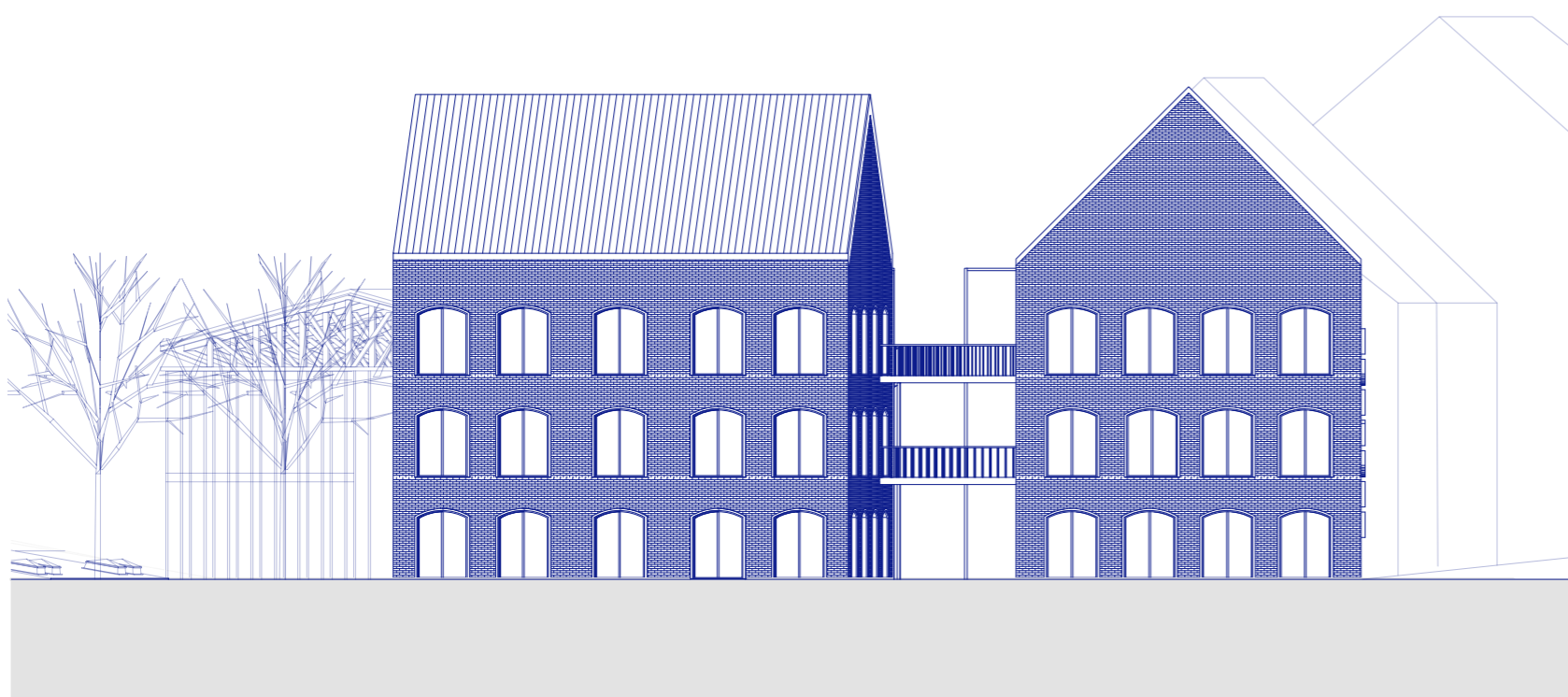
- 3.05 Hudební ateliér
- 3.06 Klubovna
- 3.07 Místnost pro individuální výuku

POHLEDY
1:200

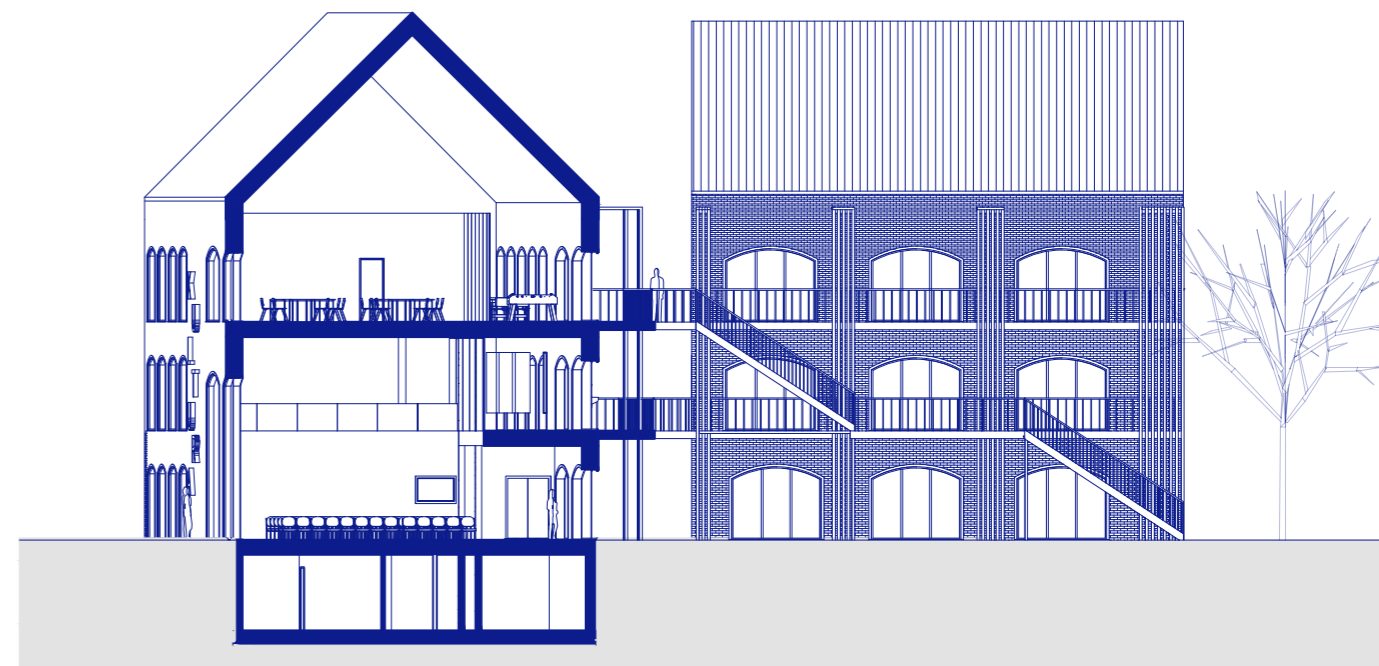
JIŽNÍ POHLED ze strany ulice Smetanova

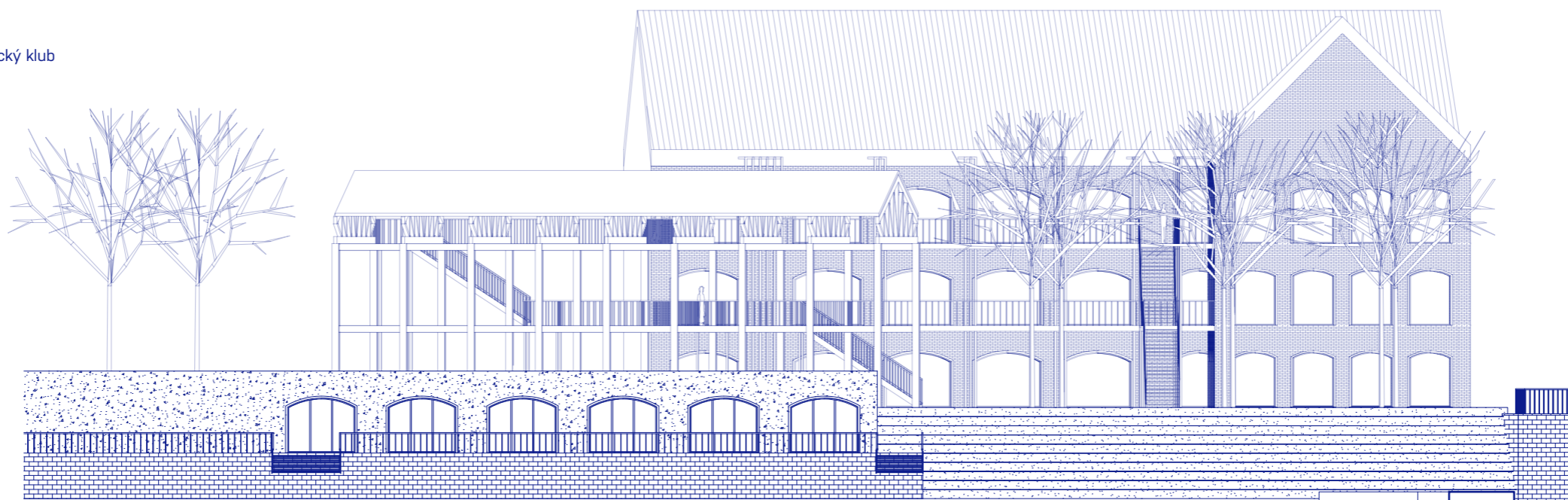
ZÁPADNÍ POHLED na nároží / ulice Havlíčkova

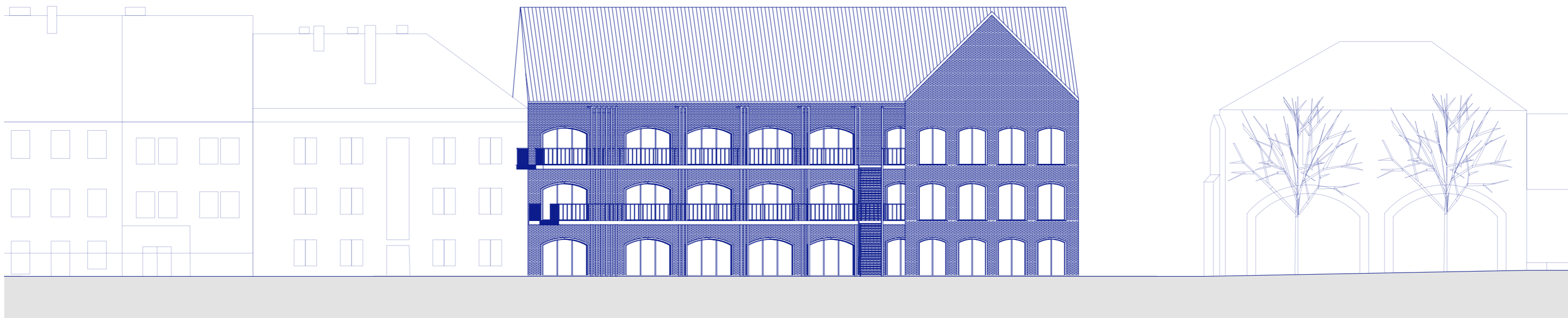
VÝCHODNÍ ŘEZOPOHLED na vnitroblok

SEVERNÍ POHLED ze strany řeky na vodácký klub

SEVERNÍ POHLED ze strany řeky na hlavní objekt a vnitroblok

ZÁVĚR

Kulturní centrum jako téma bylo pro mě opravdu zajímavé ze začátku a zůstává předmětem mého zájmu i teď. Ale musím se přiznat, že očekávání, které jsem měla na začátku práce nad předdiplomním seminářem a výsledek se lišěji. Určitě to neberu jako negativní věc, ale jenom jako zajímavý fakt.

Uvědomila jsem si, že «kultura» není jenom o umění, ale týká se to všeho: komunikaci, způsobu chování, tělovýchovy, prostředí etc. Především jde o lidech, samotné centrum je o lidech, o jejich potřebách, o jejich pocitech, o vzájemném kontaktu, o věcech, které je baví a zároveň je spojuje.

Snažila jsem se vytvořit prostor pro všechny, kde se každý člověk bude cítit příjemně a najde své místo. Doufám, že se mi podařilo aplikovat zásady otevřenosti a propojenosti v projektu.

Cením uvědomění si důležitosti práci s kontextem, což jsem chápala i dřív při práci nad jinými projekty, ale mám pocit, že tentokrát jsem se do toho dokázala jít trošku hlouběji.

Výsledný architektonický vzhled souboru má jakéhosi německého a továrního ducha, i když to nebylo cílem, ale postupně se to takovým způsobem přirozeně vyvinulo. Vidím v tom zajímavou paralelu vzhledem k blízkosti Chebu k hranici s Německem a k tomu, že řešené území v minulosti mělo průmyslový charakter a stála tam továrna na obuv.

Byla bych ráda, kdyby tento projekt mohl posloužit jako impulz k přemýšlení o potenciálu vytvoření takového centra pro město.

Zdroje a literatura:

Alexandra Hoffmannová, přednáška «Poválečné kulturní domy»

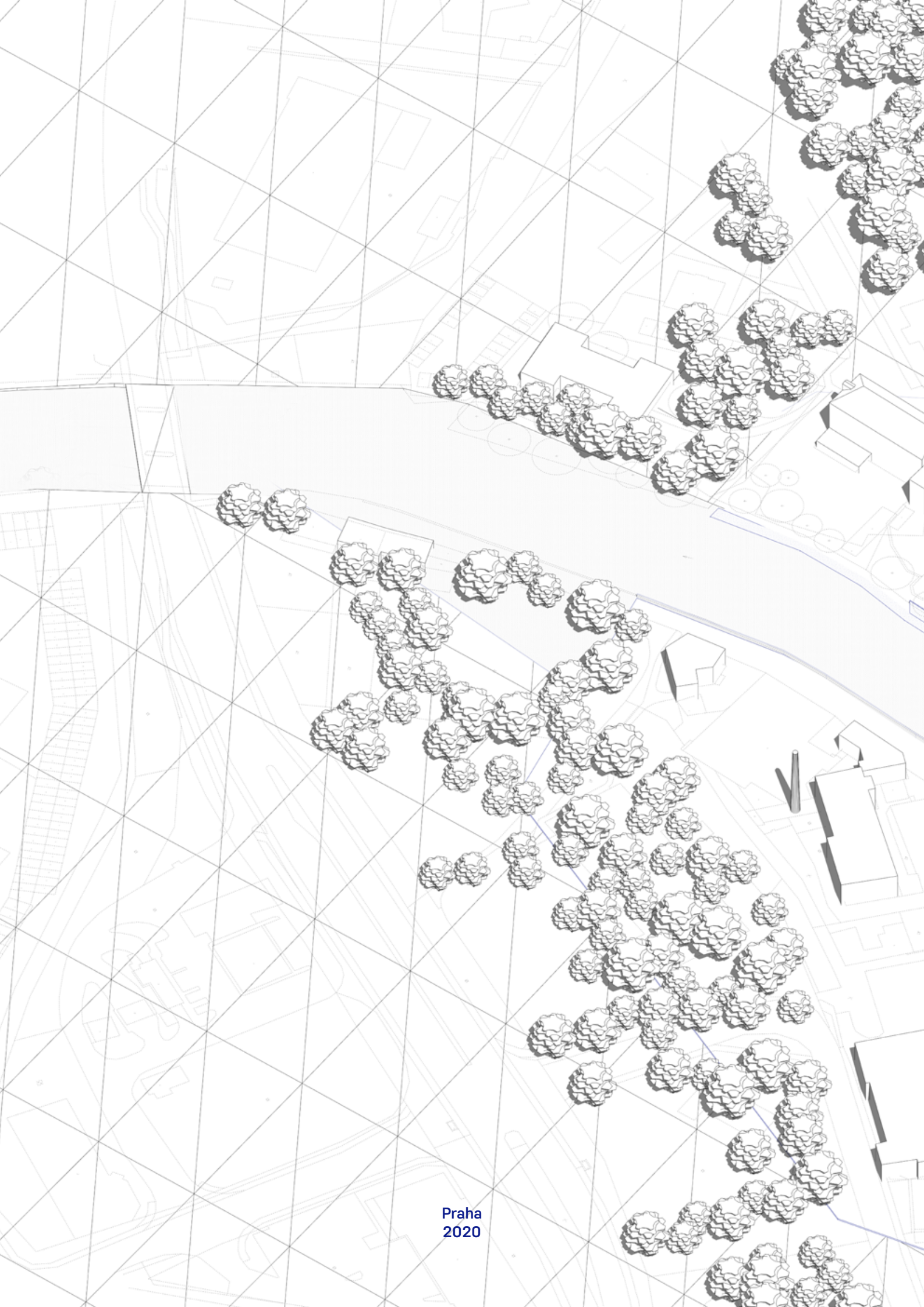
BOHÁČ, Jaromír. Cheb. 1. vyd. Praha: Paseka, 2008
ISBN 978-80-7185-899-7

POŠMOURNÝ, Josef; MURAT, René. Rekonstrukce města Chebu. 1. vyd. Cheb: Karlovarské tiskárny, 1956

archivní fotografie
Státní okresní archiv Cheb

archivní mapy ČUZK
Katastrální mapa ČUZK

<https://www.archiweb.cz/>
<https://www.archdaily.com/>
<https://cs.wikipedia.org/>
<http://www.designmag.cz/>
<https://www.stavbaweb.cz/>
<https://www.architonic.com/>
<http://prirodakarlovarska.cz/clanky/1906-cheb-historie-a-zajimava-mista>

Praha
2020